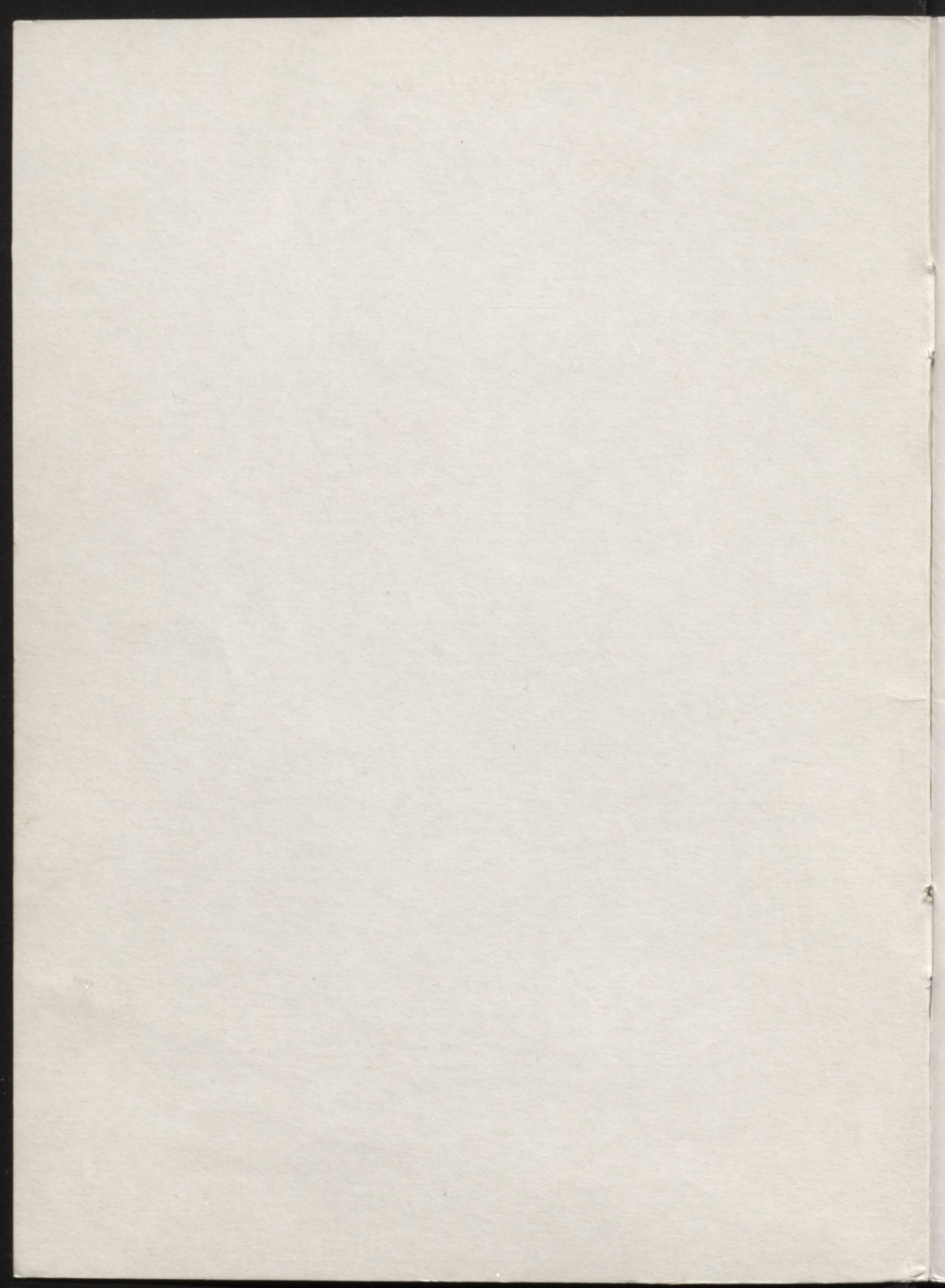

*Latvijas Republikas
Valsts valodas centrs*

**Par vārdu un uzvārdu
lietošanu un rakstību
latviešu literārajā valodā**

1999

99-3
L 569

AL

Latvijas Republikas
Valsts valodas centrs

**Par vārdu un uzvārdu
lietošanu un rakstību
latviešu literārajā valodā**

Rīga 1999

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~99-12-912~~

0300036437

Vārdu un uzvārdu rakstību Latvijā reglamentē LR MK 1996. gada 14. maijā apstiprinātie "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju dokumentos" (skat. pielikumu). Šis izdevums "Par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību latviešu literārajā valodā" konkretizē "Noteikumus", dodot arī norādījumus par citvalodu īpašvārdu atveidi latviešu valodā.

Norādījumus izstrādājusi Tieslietu ministrijas Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu grupa - A. Blinkena, O. Bušs, I. Druviete, R. Grīse, P. Kļaviņš, J. Kušķis, Z. Lasenberga, A. Lauzis, D. Markus, A. Miķelsone, J. Rozenbergs, M. Rudzīte, V. Skujiņa, A. Stelle, M. Stengrevica, V. Strautiņa, V. Šaudiņa, J. Valdmanis. Atsevišķu nodaļu izstrādāšanā piedalījušies arī L. Balode (lietuviešu personvārdu atveide), T. Karma (igauņu personvārdu atveide) un A. Stafecka (latgaliešu personvārdu rakstība).

Konsultācijas par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību sniedz Valsts valodas konsultāciju dienests Latviešu valodas institūtā (Rīgā, Akadēmijas laukumā 1, tālr. 7225879, 7229636, 7229724).

IEVADS

Personas nosaukšanai lieto vārdus jeb priekšvārdus un uzvārdus, iesaukas un pseidonīmus, dažās valodās arī tēvvārdus. Latviešu valodas oficiālo personvārdu sistēmu veido tikai **vārdi un uzvārdi**. Oficiālos personvārdus lieto dokumentos, un tiem ir īpaša funkcija — personas **juridiskās identificēšanas funkcija**, ar ko tie atšķiras gan no sugasvārdiem, gan no citiem īpašvārdiem. Tāpēc personvārdu lietošanā un rakstībā nepieciešama precizitāte un konsekvence.

Mūsdienu dokumentos personvārdi jāraksta atbilstoši mūsdienu ortogrāfijas normām un gramatikas prasībām.

Vārds un uzvārds ir valodas vienības — īpašvārdi, kas izmantoti personas nosaukšanai un rakstāmi ar lielo sākumburtu.

Latviešu valoda pieder pie fleksivajām valodām, kurās lokāmajām vārdu šķirām gramatiskās nozīmes — dzimti, skaitli un locījumu — izsaka ar lokāmajām **galotnēm**. Galotne ir atkarīga no konteksta, tā tad mainīga.

Personvārdus lieto gan pamatformā, t.i., vienskaitļa nominatīvā, gan arī — atkarībā no teksta — citu locījumu formā. Personvārdu galotnes izvēli nosaka latviešu valodas gramatikas likumi un normas.

Latviešu valodā ir divi galvenie vārdu un uzvārdu lietošanas resp. rakstības **principi**:

1) vārda un uzvārda īpašnieka dzimumu gan latviskas cilmes, gan citvalodu cilmes personvārdos (izņemot nelokāmos personvārdus) norāda vīriešu vai sieviešu dzimtes lokāmās galotnes;

2) citvalodu personvārdi latviešu valodā atveidojami atbilstoši to izrunai (nevis rakstībai) oriģinālvalodā, un tie iekļaujami latviešu valodas gramatiskajā sistēmā.

Latviešu vārdu un uzvārdu sistēmas veidošanos ietekmējuši vēsturiskie apstākļi. Gandrīz 700 gadus Latvijas teritorija bijusi citu tautu (vācu, poļu, zviedru, krievu) pakļautībā. Politiskā nošķirtība ietekmēja arī reliģisko un kultūras attīstību: Latgalē nostiprinājās katoļticība un slāvu ietekmes, Vidzemē un Kurzemē — luterticība un Rietumeiropas ietekmes. Atšķirīga reliģiskā un kultūras orientācija ietekmējusi

arī personvārdu izvēli. Etniskie un kultūras kontakti noteikuši arī to, ka starp latviešu vārdiem un uzvārdiem daudzi ir nākuši no citām valodām vai veidoti pēc citu valodu parauga.

Pirmie latviešu uzvārdi radušies lielākajās pilsētās jau 14. gadsimtā, bet plašāks uzvārdu došanas process notika 19. gs. 1. pusē. Lielākajā Latvijas daļā uzvārdu devēji bija vācieši, un uzvārdu rakstība atbilda vācu valodas grafētikai un ortogrāfijai. Senākos personvārdus Latvijā pētījis un apkopojis E. Blese (1929).

Latvijas Republikā 20. gs. 20.-30. gados latviešu uzvārdi tika apspriesti Valodniecības komisijas sēdēs. Tika izstrādāti noteikumi par uzvārdu pareizu rakstību Latvijas dokumentos. 1927. gada LR Saeima pieņēma "Likumu par vārdu un uzvārdu rakstīšanu Latvijas pasēs"; publicēti divi valdības lēmumi (Likumu un valdības rīkojumu krājums. Rīgā, 1920, Nr. 209; Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums. Rīgā, 1939, Nr. 221), pēc kuriem uzvārdus sāka lietot atbilstoši vienotām latviešu valodas pareizrakstības prasībām. Kaut arī latviešu uzvārdi bijuši pakļauti pārmaiņām, to lietošanas mūsdienu normas pamatos izveidotas jau 20. gs. 30. gados.

Plašākais mūsdienu latviešu uzvārdu krājums ir V. Staltmanes "Latviešu antroponīmija", kas krievu valodā izdots Maskavā 1981. gadā, bet plašākais priekšvārdu krājums ir K. Siliņa "Latviešu personvārdu vārdnīca" (Rīgā, 1990).

Tā kā latviešu rakstu valodas attīstības gaitā mainījušās dažas personvārdu, īpaši uzvārdu, lietošanas un rakstības normas, viens un tas pats vārds vai uzvārds dažādu laiku dokumentos var būt rakstīts dažādi, piemēram, *Jehkab Zokke* — *Jakovs Cokke* — *Jēkabs Coke*. Vienas ģimenes atšķirīgu dzimumu personām parasti atšķiras uzvārdu galotnes vai izskaņas *Kalniņš* — *Kalniņa*; *Smiltnieks* — *Smilt-niece*, bet dažreiz uzvārdu galotnes var atšķirties viena un tā paša dzimuma personām pat vienā ģimenē (piemēram, vīramāte Strausa, bet vedekla *Strause*).

Latvijas vēsturiskie apstākļi, citvalodu ietekme, kā arī pašas latviešu valodas attīstība, pareizrakstības normu maiņa (arī pāreja no vecās ortogrāfijas uz jauno), novadu valodas īpatnības u.c. ir par pamatu viena un tā paša uzvārda *variantiem* latviešu valodā: *Ābelīte* un

Ābelītis; Alksnis un Elksnis; Puķīte, Puķītis, Puķīts, Pukīts; Bērzariņš un Berzarins. Svarīgi ir noteikt šo uzvārdu identitāti.

Identi ir vienas un tās pašas ģimenes locekļu uzvārdi un dažādos dokumentos ierakstītie viena un tā paša cilvēka uzvārda varianti, ja vienāds ir šo uzvārdu celms.*

1) Par identiem atzīstami personvārdi, kuriem agrāk izdotā dokumentā nav galotnes vai ir ierakstīta galotne, kas nav pieļaujama no pašreizējo latviešu valodas normu viedokļa, bet jaunākā dokumentā ir pašreizējai normai atbilstoša galotne, piemēram, *Berta Pīpiņ* — *Berta Pīpiņa*; *Olga Kalniņš* — *Olga Kalniņa*; *Jonas Karašauskas* — *Jons Karašausks*.

2) Ar rakstības un ortogrāfijas normu maiņu saistītās atšķirības dažādos dokumentos (piemēram, senāk *Marta Duhtsch*, tagad *Marta Dūče*, senāk *Otto Joffe*, tagad *Oto Jofe*) nav uzskatāmas par pamatu juridiskās identitātes apstrīdēšanai.

Dažādos dokumentos ieviešos variantus var atzīt par viena un tā paša vārda resp. uzvārda formām tikai tad, ja personas identitāti apstiprina arī citi dokumentāri dati (dzimšanas laiks, vieta u.c.).

Atbilstoši latviešu valodas personvārdu rakstības un lietošanas prasībām latviešu valodā atveidojami un lietojami arī *citvalodu personvārdi*. Citvalodu personvārdu atveides pamatnoteikumi atrodami izdevumu sērijā "Norādījumi par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu literārajā valodā", I—XV, Rīgā, 1960-1993). Šie pamatnoteikumi atkārtoti un nepieciešamie precizējumi doti šajā instrukcijā.

Ja dažādu valodu atšķirīgās rakstības un izrunas dēļ latviešu valodā pasēs atveidotā citvalodu personvārda forma apgrūtina oriģinālformas identificēšanu, pārpratuma novēršanai var uzrādīt personvārdu oriģinālformu latīņalfabētiskajā rakstībā saskaņā ar "Noteikumiem par Latvijas pilsoņu pasēm", piemēram, *Džons Raits* (*John Wright*), *Sjū Ellena Bogrāna* (*Sue Ellen Beaugrande*).

* Dažos cittautu (piem., krievu, lietuviešu, čehu) uzvārdu tipos iespējamas atšķirības arī uzvārda celmā vienas ģimenes ietvaros, piemēram, lietuviešu ģimenē tēvs *Čuplinskis*, māte *Čuplinskiene*, meita *Čuplinskaite*.

Personām, kas nav ne Latvijas piloņi, ne pastāvīgie iedzīvotāji, dokumentos blakus personvārdu atveidei latviešu valodā iekavās var uzrādīt personvārda oriģinālformu latīņalfabētiskajā rakstībā.

Arī citos tekstos aiz pirmoreiz minēta transkribēta citvalodu īpašvārda iekavās vēlams dot oriģinālformu: *Rajs Oldridžs* (*Rye Aldridge*).

Bērniem, kuriem viens no vecākiem ir ārvalstnieks, dzimšanas apliecībā līdzās latviski rakstītiem personvārdiem iekavās var ierakstīt personvārdu oriģinālformu latīņalfabētiskajā rakstībā.

Laulības apliecībās laulātajai (-am), ja viņi abi vai viens no viņiem ir ārvalstnieki, iekavās blakus personvārdu formai latviešu valodā pēc personas vēlēšanās var ierakstīt tā oriģinālformu latīņalfabētiskajā rakstībā.

Starp citvalodu cilmes **latviešu** uzvārdiem sastopami arī tādi, kas **neatbilst** pašreizējiem atveides noteikumiem (piem., *Drupass*, *Jegermanis*, *Kārlsons*, *Lurie*). Šādiem uzvārdiem var **saglabāt** līdzšinējo (dokumentu tradīcijai atbilstošo) rakstību, izņemot gadījumus, kad uzvārda īpašnieks īpaši vēlas to mainīt vai līdzšinējais lietojums ir pretrunā ar mūsdienu latviešu valodas normām uzvārda gramatiskajā noformējumā, piem., *Lopenas* — vajadzētu būt *Lopens*; *Kaņepīts* — vajadzētu būt *Kaņepītis*. Citvalodu cilmes latviešu priekšvārdi rakstāmi tā, kā tie saskaņā ar vecāku gribu ierakstīti vārda īpašnieka dzimšanas apliecībā, ja šis ieraksts nav pretrunā ar mūsdienu latviešu valodas normām. Ja iespējami varianti, izvēli izdara persona, piem., *Ellena* vai *Elena*.

LIETOTIE TERMINI

Atveidošana - cittautu vārdu un uzvārdu rakstīšana latviešu valodā atbilstoši citvalodu īpašvārdu atveides noteikumiem.

Elidēšana - (elidēt - *lat. elidere* - izspiest, izstumt, izlaist, atmest) kādas skaņas (vai vārda) izlaišana.

Originālforma - oriģinālvalodas forma, arī sākotnējā forma.

Origināls - sākotnējais, pirmreizējais rakstījums, arī dokuments, darinājums.

Originālvaloda - valoda, kurā ir uzrakstīts (kāda teksta) oriģināls.

Pamatdokuments - galvenais, nozīmīgākais dokuments. Šai **Instrukcijā** par pamatdokumentiem tiek uzskatīti dzimšanas apliecība, pase un laulības apliecība.

Personvārds - priekšvārds un/vai uzvārds.

Pielīdzināšana - šīs Instrukcijas kontekstā pielīdzināšana nozīmē latviešu vārdu un uzvārdu rakstības pielīdzināšanu mūsdienu latviešu literārās valodas pareizrakstības noteikumiem (normām).

Transliterācija - kāda alfabēta burtu un burtkopu atveide ar atbilstošiem cita alfabēta burtiem, tas ir, vārdu rakstība, kāda alfabēta burtus atveidojot ar cita alfabēta burtiem. Piem., Иванова - Ivanova.

Transkripcija - valodas vienību (vārdu, tekstu u.tml.) skanējuma grafisks attēlojums ar noteiktu zīmju sistēmu, piem., Shakespeare [Šeikspiē]. Tā ir tā sauktā fonētiskā transkripcija. Vārdu rakstību iespējami atbilstoši to izrunai un latviešu valodas gramatiskajām prasībām sauc par **praktisko transkripciju**.

Vārda celms - vārda daļa bez galotnes.

I. VĀRDU UN UZVĀRDU LIETOŠANA UN RAKSTĪBA LATVIEŠU VALODĀ

PAMATNOTEIKUMI

1. Katrai personai oficiālā lietojumā ir vārds un uzvārds. Latviešu valodā parasti lietojams vispirms vārds, pēc tam uzvārds. Tēvvārdu latviešu valodā nemēdz lietot.

2. Ja personai ir divi vārdi, tos raksta vienu aiz otra un starp tiem nav lietojama ne defīse, ne cita zīme (*Rolands Jānis, Anna Marija*). Ja vairāki vārdi personai ierakstīti dzimšanas apliecībā, tie pēc tam konsekventi lietojami arī visos citos dokumentos.

3. Dubultuzvārds uzskatāms par vienu uzvārdu. Dubultuzvārdā abas daļas savienojamas ar defīsi (*Bergs-Bergmanis, Saule-Sleine*).

Katra uzvārda forma dubultuzvārdā ir ar galotni un lietojumā lokāma (*Bergs-Bergmanis, Berga-Bergmaņa, Bergam-Bergmanim, Kaže-Kažis, Kažes-Kaža, Kažem-Kažim*). Sieviešu dubultuzvārds abas daļas lietojamas ar sieviešu dzimtes galotni (*Berga-Bergmane, Bergas-Bergmanes, Bergai-Bergmanei, Kaže-Kaže, Kažes-Kažes, Kažei-Kažei*).

4. Vārdu un uzvārdu rakstībā jālieto tikai latviešu oficiālā alfabēta burti.

5. Vārdi un uzvārdi rakstāmi saskaņā ar pašreizējiem latviešu ortogrāfijas noteikumiem. Tādēļ:

5.1. patskaņu garuma apzīmēšanai lieto horizontālu svītrīņu virs patskaņa burta, nevis patskaņu dubultojumu vai *h* aiz patskaņa;

5.2. nelieto troksneņu dubultojumus *bb, cc, čč, dd, dz, dž, ff, gg, ģģ, hh, kk, ķķ, pp, ss, šš, tt, vv, zz, žž*, ne arī *ch, ck, dt, th, tc, tz*, ko latviešu valodā neizrunā atbilstoši rakstībai, bet ko raksta un izrunā *h, k, t, c*;

Vārdos un uzvārdos patskaņa priekšā var paturēt skaneņu *ll, ll, mm, nn, ņņ, rr* dubultojumus: *Nolle, Tiļļa, Pommers, Svenne, Karro*, (bet: *Erss*, nevis *Errss*). Tomēr latviešu valodā daudzos gadījumos līdzskaņu dubultojums netiek saglabāts arī pirms patskaņa: *Ķerāns* (nevis *Ķerrāns*), *Zuments* (nevis *Zumments*), *Eniņš* (nevis *Enniņš*); arī *Danenbergs, Tilbergs, Stelbergs* u.tml.

Līdzskaņu (arī troksneņu) dubultojums paturams salikteņos un atvasinājumos ar priedēkļiem: *Pussars, Mazzariņš, Atteka* (bet: *Atāls*).

5.3. ar burtu *o* apzīmē trīs skaņas: [o], [ō] un [uo].

5.4. Gan vārdi, gan uzvārdi, kas lokāmi pēc **lietvārdu** parauga, latviešu valodā vienmēr rakstāmi ar galotni, resp.: ar *-s, -š, -is, -us* vīriešu un *-a, -e, -s*, arī *-us* sieviešu dzimtē atbilstoši lietvārdu deklinācijām (vīriešu uzvārdiem var būt arī galotnes *-a, -e*)*.

1. piezīme. Personvārdiem (tāpat kā vispār lietvārdiem) latviešu valodā galotne ir arī vienskaitļa nominatīvā, atšķirībā no daudzām citām valodām, kurās galotne ir tikai atkarīgajos locījumos, piem., ig. *Sirel – Sireli – Sirelit → Sirels*. Tādēļ viens un tas pats uzvārds dažādās valodās var būt dažādās formās.

2. piezīme. Sieviešu dzimtē galotne *-s* var būt tikai 6. deklinācijas vārdiem resp. uzvārdiem (*Dzelzs, Grunts, Klints*). Šādā gadījumā atbilstošie vīriešu uzvārdi ir ar tādām pašām galotnēm kā sieviešu uzvārdi, tikai ar atšķirībām datīvā (*Klintij - Klintim*).

5.5. Latviešu valodā nelokāmi ir citvalodu cilmes vārdi un uzvārdi, kas beidzas ar *-o* (visbiežāk), kā arī ar *-ā, -ē, -ī, -ī, -u, -ū*.

6. Cilvēka dzimumu sugasvārdos latviešu valodā norāda **gramatiskā dzimte** (*skolotājs - skolotāja, latvietis - latviete, svainis - svaine, sirmgalvis - sirmgalve, limbažnieks - limbažniece*). Vīriešu un sieviešu dzimtes galotnes tiek šķirtas arī vārdos, piem., *Andris - Andra, Ints - Inta, Sandris - Sandra*. Tāpat uzvārda īpašnieka dzimumu latviešu literārajā valodā norāda atšķirīgas dzimtes galotnes: *Kalniņš - Kalniņa, Leitāns - Leitāne, Priednieks - Priedniece*, turklāt pat tad,

* Oficiālos norakstos un izrakstos vārdi un uzvārdi rakstāmi oriģināla rakstībā.

ja uzvārda pamatā ir sugasvārds, kam ir tikai vīriešu vai tikai sieviešu dzimtes forma: *krauklis* - bet: *Krauklis* - *Kraukle*, *lapiņa* - bet: *Lapiņa*-*Lapiņš*.

Uzvārdu dzimtes formu noteikšanā attiecīgā sugasvārda dzimtei nav izšķirošas nozīmes:

bērzs - bet uzvārdā *Bērzs* un *Bērza*,

bērziņš - bet uzvārdā *Bērziņš* un *Bērziņa*,

gailis - bet uzvārdā *Gailis* un *Gaile*,

cielava - bet uzvārdā *Cielava* un *Cielavs* (var būt arī vīr. *Cielava*),

eglīte - bet uzvārdā *Eglīte* un *Eglītis* (var būt arī vīr. *Eglīte*).

1. piezīme. Vīrieša uzvārdam var būt sieviešu dzimtei tipiskā galotne *-a*, *-e*, jo latviešu valodas lietvārdu sistēmā ir kopdzimtes vārdi ar šādām galotnēm pamatformā (*aizmārša*, *auša*, *tiepša*, *balamute*) un locījumu galotnēm gan sieviešu, gan vīriešu dzimtē (*aušai* - *aušam*, *balamutei* - *balamutem*).

2. piezīme. Sievietes uzvārdam vīriešu dzimtes galotne nevar būt, jo latviešu valodas lietvārdu sistēmā nav parauga tādu vārdu locīšanai sieviešu dzimtē.

3. piezīme. Galotne *-us* var būt kā vīrieša, tā arī sievietes uzvārdam, jo latviešu valodā ir vārdi ar *-us* sieviešu dzimtē (*ragus*, *pelus*, *dzirņus*, *Aņus*); sal.: *Mikus Grigus* - *Mikum Grigum*, *Anna Grigus* - *Annai Grigui*).

7. Uzvārdiem, kam pamatā **īpašības vārds**, ir īpašības vārdiem raksturīgās galotnes *-s*, *-a* (*Stalts*, *Stalta*) vai *-ais*, *-ā* (*Čaklais*, *Čaklā*). Lietojumā uzvārdiem ar īpašības vārdu noteikto galotni pielīdzināmi arī citi uzvārdi ar *-ais* (*Režais*, *Turlais* - siev. *Režā*, *Turlā*).

8. Dokumentos lietojamā vārda un uzvārda pamatforma ir nominatīvs: *Jānis Bērziņš*, *Reinis Kaudzīte*, *Māra Sudraba* (nevis "Bērziņu Jānis", "Kaudzišu Reinis", "Sudrabu Māra"). Pārējie locījumi lietojami saskaņā ar vārdu saistījuma prasībām tekstā, piem., izsniegts Mārim Bērziņam, saņemts no Māras Sudrabas.

9. Ja viena un tā paša uzvārda varianti ir dažādas **dzimtes** formas, tie lietojami atbilstoši uzvārda īpašnieka dzimumam.

Ja vīriešu dzimtes forma lietota sievietes uzvārdā, tā jāaizstāj ar sieviešu dzimtei atbilstošu formu.

10. Ja no viena un tā paša vienas ģimenes vai vienas personas uzvārda lietotajiem variantiem viens ir literārā, otrs - dialektālā formā, iespējams izvēlēties literārās valodas variantus: *Balodis un Bolūdis* → *Balodis* (ja vien uzvārda īpašniekam nav iebildumu).

Ja praksē izplatīts dialektālais variants, tas paturams (*Elksnis, Leidums, Pormalis*), ja vien uzvārda īpašniekam nav vēlēšanās uzvārda formu pielīdzināt latviešu literārās valodas formai.

11. Kopējas cilmes uzvārdi ar **atšķirīgu galotni** (*Ārgalis - Ārgals, Ņezberis - Ņezbers, Priedīte - Priedītis*), **izskaņu** (*Purvītis - Purviņš, Virkavs - Virkaus, Zicāns - Zicēns*) vai jebkuru citu **fonētisku vai morfoloģisku** elementu (*Brusubārda - Brusubārdis - Brusbārdis*) nav vienādojami, ja tie neattiecas uz vienu un to pašu ģimeni. Ja šādi varianti ir vienas ģimenes uzvārda formās, priekšroka dodama tai formai, kura sākotnēji ierakstīta dokumentos (pirmajā dokumentā) vai kura personas vai dzimtas dokumentos ir vairāk lietota.

Piezīme. Ja uzvārds beidzas ar *-aus*, tad visos gadījumos neatkarīgi no uzvārda zilbju skaita galotnes priekšā tiek paturēts divskanis *au*: *Laus - Laua, Zaus - Zaua, Janaus - Janaua, Virkaus - Virkaua, Blūmenaus - Blūmenaua*. Saskaņā ar 1927. gada Instrukciju divzilbīgos un vairākzilbīgos vārdos *au* vietā tika rakstīts *-av-*. Šās cilmes uzvārdi, kuru rakstībā ieviesusies izskaņa *-avs (-ava)*, nav jāmaina: *Beltavs - Beltava, Maldavs - Maldava, Virkavs - Virkava*.

12. Latviskas cilmes uzvārdiem, kam atbilst latviešu valodas sugasvārdi ar *-is*, par pareizu atzīstama sugasvārdam atbilstošā forma ar *-is* (II deklinācija): *Asaris, Balodis, Cīrulis, Lūsis, Osis, Prūsis*.

Ar galotni *-is* latviešu valodā parasti rakstāmi arī uzvārdi ar *-ainis, -elis, -ulis, -ieris, -manis; -aitis, -eitis, -ītis, -ietis*, piem., *Aglonietis* (nevis *Agloniets*), *Šūmanis* (nevis *Šūmans*).

13. Ja uzvārdam nominatīvā ir varianti ar galotni *-is* un *-s*, (*Eglītis, Eglīts*), tad dokumentos pareizā forma ir ar *-is*. Dažos uzvārdos iespējami varianti (*Brūvers - Brūveram, Brūveris - Brūverim*).

14. Vārdi vai uzvārdi no jauna izdodamajos dokumentos rakstāmi saskaņā ar pastāvošajām vārdu un uzvārdu rakstības normām. Pielīdzināšanu izdara:

14.1. Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departaments un pilsētu un pagastu dzimtsarakstu nodaļas, izdodot atkārtotas civilstāvokļa reģistrācijas apliecības, pamatojoties uz agrākajiem reģistru ierakstiem;

14.2. Latvijas Republikas Pilsonības un imigrācijas departaments, iekļaujot ziņas Iedzīvotāju reģistrā un izsniedzot pases;

14.3. Latvijas Republikas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības ārvalstīs, izdodot civilstāvokļa reģistrācijas apliecības un izsniedzot pases.

15. Vārda vai uzvārda formas pārveide atbilstoši pastāvošajām vārdu un uzvārdu rakstības normām netiek uzskatīta par vārda vai uzvārda maiņu.

16. Vienas un tās pašas personas vārda vai uzvārda ieraksti dažādos dokumentos *ir identi*, ja tie ir pilnīgi vienādi vai arī atšķirības ir tikai šādas:

16.1. katrs ieraksts atbilst dažādos vēstures periodos pieņemtajām latviešu valodas gramatikas vai pareizrakstības normām:

16.1.1. vienā ierakstā vārds vai uzvārds lietots ar galotni, otrā ierakstā - bez galotnes:

Anna Brigader = Anna Brigadere

Ruta Kac = Ruta Kaca;

16.1.2. katrā ierakstā vārdam vai uzvārdam ir citas deklinācijas galotne:

Anna Kārkliņ = Anna Kārkliņš = Anna Kārkliņa

Pēteris Zālītis = Pēters Zālīts = Pēteris Zālīte;

16.1.3. katrā ierakstā vārds vai uzvārds lietots ar atšķirīgiem garumu apzīmējumiem izskaņās:

Jēkabs Rubens = Jēkabs Rubenis = Jēkabs Rubēns

Jāzezs Libans = Jāzezs Libāns;

16.1.4. katrā ierakstā vārds vai uzvārds rakstīts atšķirīgā ortogrāfijā:

Jānis Vaŗkalis = Jānis Varkalis

Heinrichs Hunchens = Heinrihs Hunhens

Otto Joffe = Oto Jofe

Kārlis Mūlenbachs = Kārlis Mūlenbahs;

16.1.5. vienā ierakstā vārds vai uzvārds rakstīts atbilstoši izloksnes īpatnībām, otrā ierakstā - literārajā valodā:

Ontons Cybuļs = Antons Cibulis

16.2. vienā dokumentā personas vārds vai uzvārds ir nominatīvā, bet citā dokumentā ir citā locījumā:

Jānis Štrāls = Jāni Štrālu / Jānim Štrālam

Māra Vēre = Māru Vēri / Mārai Vērei;

16.3. vienā dokumentā vārds vai uzvārds ierakstīts kādā citā valodā, bet otrā dokumentā - latviešu valodā:

Otto Schmidt = Oto Šmits

Sarah Thatcher = Sāra Tečere

Juozas Vilkas = Jozs Vilks

Ūlo Māgi = Юло Мяги = Ilo Megi;

16.4. dzimšanas apliecībā vai citā dokumentā ir ierakstīti divi vai vairāki vārdi, turpretī otrā dokumentā saskaņā ar tā izsniegšanas laikā esošajām juridiskajām normām saglabāts tikai viens vārds:

Jānis Alberts Gruzītis = Jānis Gruzītis

Valentīna Valija Ābele = Valija Ābele;

16.5. katrā dokumentā vārds vai uzvārds rakstīts pēc atšķirīgiem citvalodu īpašvārdu atveides principiem:

Ivans Maļjarekins = Ivans Maļarekins

Mihails Lisjonoks = Mihails Lisenoks

Aleksandra Raiskaja = Aleksandra Raiska

Aldona Paulauskiene = Aldona Paulauska.

SIEVIEŠU UZVĀRDU FORMU VEIDOŠANA

17. Sieviešu uzvārdu formas dažādu tautu valodās nosaka valodas tips. Izšķiramas šādas grupas:

17.1. valodas, kur gramatiskās dzimtes ne sugas vārdos, ne īpašvārdos vispār nav, piemēram angļu valodā *John Brown* un *Mary Brown*, igauņu valodā *Rein Kull* un *Tiina Kull*;

17.2. valodas, kur dzimšu atšķirības gan ir, tomēr uzvārdos vīriešu un sieviešu dzimtes galotnes netiek šķirtas, piemēram, vācu valodā *Peter Mahler* un *Anna Mahler*;

17.3. valodas, kur sieviešu uzvārdi tiek veidoti ar īpašām izskaņām, piemēram, lietuviešu valodā precētu sieviešu uzvārdi ir ar izskaņu *-ienė*, neprecētu sieviešu - ar izskaņām *-aitė*, *-ytė*, *-ūtė*, *-utė*, (*Rudaitis - Rudaitienė - Rudaitytė*), daļēji čehu un poļu valodā (*Marek - Markova*, *Judym - Judymowa - Judymowna*);

17.4. valodas, kur sieviešu uzvārdus veido ar īpašām galotnēm, piemēram, latviešu valodā, daļēji krievu, ukraiņu, bulgāru valodā, piemēram, *Liepiņš - Liepiņa*, *ИВАНОВ - ИВАНОВА*.

18. Latviešu valodā gan latviešu, gan cittautu sieviešu uzvārdi jālieto ar attiecīgajām sieviešu dzimtes galotnēm.

19. Par pamatu sieviešu uzvārdiem parasti tiek ņemta attiecīgā vīriešu uzvārda forma, vīriešu dzimtes galotni aizstājot ar atbilstošo sieviešu dzimtes galotni.

20. Nelokāmos uzvārdos vīriešu un sieviešu uzvārdu formas latviešu valodā ir vienādas. Piemēri: *Arumā*, *Uibo*, *Možeiko*, *Sevčenko*, *Jakobi*, *Šnē*, *Linē*, *Foršū*.

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -s

21. Vīriešu uzvārdiem ar galotni -s parasti atbilst sieviešu uzvārdu formas ar galotni -a, bet vairākās uzvārdu grupās arī ar galotni -e.

21.1. Ar galotni -a sieviešu uzvārdi tiek darināti:

21.1.1. no vienzilbīgiem uzvārdiem:

*Vilks - Vilka, Sils - Sila, Kalns - Kalna, Celms - Celma,
Balts - Balta;*

21.1.2. no uzvārdiem ar izskaņām -ēns, -ums, -uks, -ājs, -ējs, -tājs,
-užs, -avs, -ens u.c.:

Gulēns - Gulēna

Sālījums - Sālījuma

Eiduks - Eiduka

Arājs - Arāja

Sējējs - Sējēja

Dziedātājs - Dziedātāja

Linužs - Linuža

Silavs - Silava

Avens - Avena

21.1.3. no uzvārdiem, kas beidzas ar -bahs, -dorfs, -bergs, -
baums, -ičs, -ics, -ins, -ovs u.tml.:

Švarcbahs - Švarcbaha

Bendorfs - Bendorfa

Veinbergs - Veinberga

Rozenbaums - Rozenbauma

Jurevičs - Jureviča

Derkevics - Derkevica

Logins - Logina

Petrovs - Petrova

21.1.4. no uzvārdiem, kam pamatā īpašības vārds ar nenoteikto
galotni -s:

Balts - Balta

Stalts - Stalta

Sarkans - Sarkana

21.2. Ar galotni *-e* sieviešu uzvārdi parasti tiek darināti:

21.2.1. no uzvārdiem, kas beidzas ar *-ants, -ars, -arts, -āns, -ārs, -āts, -ents, -erts, -gals, -kalns, -mals, -onts* u.tml., piemēram:

Porgants - Porgante

Dzintars - Dzintare

Viparts - Viparte

Svilāns - Svilāne

Silārs - Silāre

Valdāts - Valdāte

Zuments - Zumente

Šteinerts - Šteinerte

Laukgals - Laukgale

Zeltkalns - Zeltkalne

Ezermals - Ezermale

Zigmonts - Zigmonte

21.2.2. no uzvārdiem, kas beidzas ar ģermāņu cilmes vārdiskām izskaņām *-felds, -lands, -sons, -šmits, -tāls, -valds* u.tml., piemēram:

Kiršfelds - Kiršfelde

Neilands - Neilande

Andersons - Andersone

Goldšmits - Goldšmite

Rozentāls - Rozentāle

Rēvalds - Rēvalde

21.2.3. Uzvārdos, kas vīriešu dzimtes vienskaitļa nominatīvā beidzas ar galotni *-s*, pēc uzvārda īpašnieces vēlēšanās sieviešu uzvārdos pieļaujamas paralēlformas ar galotni *-a* vai *-e*.

Paralēlformas visbiežāk sastopamas uzvārdos ar *-blats, -šteins, -ups, -uts, -ūns* u.c., piemēram:

Dreiblats - Dreiblate // Dreiblata

Goldšteins - Goldšteina // Goldšteine

Kalnups - Kalnupa // Kalnupe

Sukuts - Sukuta // Sukute

Meškūns - Meškūna // Meškūne

1. piezīme. No vīriešu uzvārdiem ar izskaņu *-nieks* atbilstošās sieviešu uzvārdu formas tiek darinātas ar izskaņu *-niece*:

Klētnieks - Klētniece

Pilsētnieks - Pilsētniece

2. piezīme. No uzvārdiem ar *-ns, -ss*, kas atbilst II deklinācijas līdzskaņu celmu sugasvārdiem, atbilstošie sieviešu uzvārdi darināmi ar galotni *-e*:

Akmens - Akmene, arī: Akmins - Akmine;

Mēness - Mēnese; Rudens - Rudene; Zibens - Zibene

22. No uzvārdiem ar izskaņu *-ens*, kas neatbilst līdzskaņu celmu sugas vārdiem, sieviešu uzvārdi darināmi ar galotni *-a*, piemēram:

Ribens - Rībena

Kacens - Kacena

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar izskaņu *-aus*

23. Īpašu uzvārdu grupu veido vācu cilmes uzvārdi ar *-au*, kam pievienota latviskā galotne *-s*. Atbilstošās sieviešu dzimtes formas veidojamas ar izskaņu *-aua*:

Janaus - Janaua

Laus - Laua

Blaus - Blaua

Libaus - Libaua

Blūmenaus - Blūmenaua

24. Ja uzvārdi, kuros sākotnēji bijusi izskaņa *-aus*, mainījuši formu, sieviešu uzvārdi veidojami atbilstoši vīriešu uzvārda formai:

Dubaus - Dubaua

Dubauss - Dubausa

Dubavs - Dubava

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -š

25. Vīriešu uzvārdiem ar galotni -š parasti atbilst sieviešu uzvārdi ar galotni -a:

Vējš - Vēja

Kociņš - Kociņa

Mežiņš - Mežiņa

Zaļš - Zaļa

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -is

26. Vīriešu uzvārdiem ar galotni -is atbilst sieviešu uzvārdi ar galotni -e:

Gailis - Gaile

Serģis - Serge

Eglītis - Eglīte

Zāģeris - Zāģere

Lapainis - Lapaine

Melnacis - Melnace

Dzirkalis - Dzirkale

Baumanis - Baumane

1. piezīme. Ar galotni -e parasti tiek darinātas sieviešu dzimtes formas arī no uzvārdu variantiem ar elidētu galotnes patskani -i, piemēram, ar izskaņām -els, -ens, -ers, -als, -ols, -iers, -ons, -uls, -urs, piem.:

Bļodons - Bļodone

Pudurs - Pudure

Bumbiers - Bumbiere

2. piezīme. No vīriešu uzvārdiem ar slāvu cilmes izskaņām -skis, -ckis sieviešu uzvārdi darināmi ar izskaņām -ska, -cka:

Beļskis - Beļska
Žilinskis - Žilinska
Cunskis - Cunska
Visockis - Visocka

3. piezīme. No latviskas cilmes vīriešu uzvārdiem ar *-kis, -gis* sieviešu uzvārdi darināmi ar galotni *-a*:

Rutkis - Rutka
Vaskis - Vaska, arī Voskis - Voska
Seskis - Seska
Mazgis - Mazga

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni *-us*

27. Vīriešu uzvārdiem ar galotni *-us* atbilst sieviešu uzvārdi ar *-us*:

Jānis Ledus - Anna Ledus
Juris Cinkus - Ilze Cinkus

Dzimtes atšķirības izpaužas datīvā: *Ilzei Cinkui - Mikum Cinkum.*

Piezīme. Ja uzvārdiem, kam sākotnēji bijusi galotne *-us*, laika gaitā pievienots vēl viens galotnes līdzskanis, sieviešu uzvārdu formas darināmas atbilstoši vīriešu uzvārda formai:

Pēteris Markus - Ieva Markus
Pēteris Markuss - Ieva Markusa // Markuse

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni *-ais*

28. Ja vīriešu uzvārds atbilst īpašības vārdam ar noteikto galotni *-ais*, sieviešu uzvārdu formas tiek veidotas tāpat kā attiecīgo īpašības vārdu sieviešu dzimtes formas:

Baltais - Baltā
Bagātais - Bagātā
Resnais - Resnā
Salnais - Salnā

Piezīme. Pēc šādu īpašības vārdu parauga veidojamas sieviešu dzimtes formas arī citiem uzvārdiem ar *-ais*, kaut arī tajos nav saskatāmas tiešas atbilstes latviešu valodas īpašības vārdiem, piem.:

Režais - Režā
Gaidais - Gaidā
Dabrais - Dabrā

Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni *-a* vai *-e*

29. Vienāda vīriešu un sieviešu uzvārdu pamatforma ir vārdos ar galotnēm *-a* vai *-e*, kas pielīdzināmi latviešu valodas sugasvārdu 4. vai 5. deklinācijas kopdzimtes vārdiem (piemēram, *plāpa, balamute*):

Jānis Liepa - Anna Liepa
Juris Egle - Ilze Egle

30. Vienāda vīriešu un sieviešu uzvārdu pamatforma ir arī ne-latviskos uzvārdos ar galotni *-a* vai *-e*, piem., *Cjukša, Kupala, Vaišvila, Bīne, Zenne*.

Dzimtes atšķirības šāda tipa uzvārdos izpaužas tikai vienskaitļa datīvā (sk. "Personvārdu locīšana").

Piezīme. Latviskas cilmes uzvārdiem, kam pamatā ir sieviešu dzimtes sugasvārdi ar *-īte* vai *-iņa*, vīriešu uzvārda forma parasti tiek veidota ar izskaņu *-ītis*, vai *-iņš*, piem., *Priedīte - Priedītis, Saulīte - Saulītis, Lapiņa - Lapiņš*.

31. Pēc uzvārda īpašnieka vēlēšanās izskaņu *-īte* un *-iņa* var saglabāt arī vīriešu uzvārdos, piemēram, *Pēteris Zālīte, Arvīds Priedīte*. Tādos gadījumos uz šādiem uzvārdiem attiecas kopdzimtes vārdu locīšanas paraugi (sk. "Personvārdu locīšana").

Uzvārdi, kuru pamatā ir sieviešu dzimtes sugasvārdi ar galotni -s

32. Nelielu latviešu uzvārdu grupu veido uzvārdi, kuru pamatā ir sieviešu dzimtes sugasvārdi ar galotni -s. Šādi uzvārdi tiek lietoti vienā un tajā pašā pamatformā:

Juris Klints - Māra Klints

Vilis Dzelzs - Vija Dzelzs

Dzimtes atšķirības šādiem uzvārdiem izpaužas tikai vienskaitļa datīvā:

Mārai Klintij - Jurim Klintim

Vijai Dzelzij - Vilim Dzelzim

PERSONVĀRDU LOCĪŠANA

33. Personvārdi - vārdi un uzvārdi - iekļaujami latviešu valodas gramatiskajā sistēmā un **lokāmi atbilstoši noteiktas dzimtes un deklinācijas sugasvārdu locīšanai.**

34. Uzrunājot kādu personu, veidojot dokumentus u.tml., gan latviešu, gan cittautiešu vārdi un uzvārdi latviešu valodā jālieto atbilstošajā locījumā.

Piemēri: *Cienījamais Gaiļa kungs! Cienītā Gaiļes kundze!
Izziņa izsniegta Jānim Blauam.
Ielūdzu Jāni Blauu.
Noraksts izsniegts Ilzei Klintij.
Jānim Blaua kungam.
Andrim Šnē kungam.*

1. deklinācijas vīriešu personvārdu locīšana

35. Pēc 1. deklinācijas lokāmi gan latviešu, gan cittautiešu vīriešu personvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni -s, -š.

N. Kalns, Petrovs, Brazausks, Antons, Mārtiņš, Vējš
 Ģ. Kalna, Petrova, Brazauska, Antona, Mārtiņa, Vēja
 D. Kalnam, Petrovam, Brazauskam, Antonam, Mārtiņam, Vējam
 A. Kalnu, Petrovu, Brazausku, Antonu, Mārtiņu, Vēju
 L. Kalnā, Petrovā, Brazauskā, Antonā, Mārtiņā, Vējā
 V. Kaln! Petrov! Brazausk! Anton! Mārtiņ! Vēj!

2. deklinācijas vīriešu personvārdu locīšana

36. Pēc 2. deklinācijas lokāmi gan latviešu, gan cittautiešu personvārdi ar vienskaitļa nominatīva galotni *-is*, kā arī uzvārdi, kuru pamatā ir t.s. līdzskaņu celmu sugasvārdi (piem., *Rudens, Ūdens, Zibens*).

N. Gailis, Baumanis, Rudens, Eglītis, Atis, Vaskis, Rajeckis
 Ģ. Gaiļa, Baumaņa, Rudens, Eglīša, Ata, Vaska, Rajeka
 D. Gailim, Baumanim, Rudenim, Eglītim, Atim, Vaskim, Rajeckim
 A. Gaili, Baumani, Rudeni, Eglīti, Ati, Vaski, Rajeki
 L. Gailī, Baumanī, Rudenī, Eglītī, Atī, Vaskī, Rajekī
 V. Gaili! Baumani! Ruden(i)! Eglīt(i)! Ati! Vaski! Rajeki!

Piezīme. Ja uzvārdos sastopami varianti (formas ar galotnes patskani vai bez tā), uzvārds jāloka atbilstoši vienskaitļa nominatīva galotnei.

Piemēri: *Bumbieris - Bumbieri, Bumbiers - Bumbieru*
Bļodonis - Bļodoni, Bļodons - Bļodonu
Ramanis - Ramani, Ramans - Ramanu

3. deklinācijas vīriešu un sieviešu personvārdu locīšana

37. Atbilstoši 3. deklinācijas sugasvārdu locīšanas sistēmai lokāmi gan latviešu, gan cittautiešu personvārdi ar galotni *-us* vienskaitļa nominatīvā. Sieviešu uzvārdos vienskaitļa nominatīvā tiek saglabāta galotne *-us*.

Viriešu vārdu un uzvārdu locīšana

	Vienskaitlis			Daudzskaitlis	
N.	<i>Ledus,</i>	<i>Butkus,</i>	<i>Mikus</i>	<i>Butki</i>	<i>Miki</i>
Ģ.	<i>Ledus,</i>	<i>Butkus,</i>	<i>Mikus</i>	<i>Butku</i>	<i>Miku</i>
D.	<i>Ledum,</i>	<i>Butkum,</i>	<i>Mikum</i>	<i>Butkiem</i>	<i>Mikiem</i>
A.	<i>Ledu,</i>	<i>Butku,</i>	<i>Miku</i>	<i>Butkus</i>	<i>Mikus</i>
L.	<i>Ledū,</i>	<i>Butkū,</i>	<i>Mikū</i>	<i>Butkos</i>	<i>Mikos</i>
V.	<i>Ledu!</i>	<i>Butku!</i>	<i>Miku!</i>	<i>Butki!</i>	<i>Miki!</i>

Sieviešu vārdu un uzvārdu locīšana

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
N.	<i>Aņus Cinkus</i>	<i>Aņus Cinkus</i>
Ģ.	<i>Aņus Cinkus</i>	<i>Aņu Cinku</i>
D.	<i>Aņui Cinkui</i>	<i>Aņūm Cinkūm</i>
A.	<i>Aņu Cinku</i>	<i>Aņus Cinkus</i>
L.	<i>Aņū Cinkū</i>	<i>Aņūs Cinkūs</i>
V.	<i>Aņu Cinku!</i>	<i>Aņus Cinkus!</i>

Uzvārdu ar izskaņām *-aus, -aua* locīšana

38. Īpatnēju latviešu uzvārdu grupu veido vācu cilmes uzvārdi, kas viriešu dzimtes vienskaitļa nominatīvā beidzas ar izskaņu *-aus*:

Viriešu uzvārdi

	Vienskaitlis		Daudzskaitlis	
N.	<i>Blaus,</i>	<i>Pelkaus</i>	<i>Blaii,</i>	<i>Pelkaii</i>
Ģ.	<i>Blaua,</i>	<i>Pelkaua</i>	<i>Blauu,</i>	<i>Pelkauu</i>
D.	<i>Blauam,</i>	<i>Pelkauam</i>	<i>Blaiiem,</i>	<i>Pelkaiiem</i>
A.	<i>Blauu,</i>	<i>Pelkauu</i>	<i>Blauus,</i>	<i>Pelkauus</i>
L.	<i>Blauā,</i>	<i>Pelkauā</i>	<i>Blauos,</i>	<i>Pelkauos</i>
V.	<i>Blau!</i>	<i>Pelkau!</i>	<i>Blaii!</i>	<i>Pelkaii!</i>

Sieviešu uzvārdi

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
N.	<i>Blaua, Pelkaua</i>	<i>Blauas, Pelkauas</i>
Ģ.	<i>Blauas, Pelkauas</i>	<i>Blauu, Pelkauu</i>
D.	<i>Blauai, Pelkauai</i>	<i>Blauām, Pelkauām</i>
A.	<i>Blauu, Pelkauu</i>	<i>Blauas, Pelkauas</i>
L.	<i>Blauā, Pelkauā</i>	<i>Blauās, Pelkauās</i>
V.	<i>Blaua! Pelkaua!</i>	<i>Blauas! Pelkauas!</i>

4. deklinācijas sieviešu un vīriešu uzvārdu locīšana

39. Pēc 4. deklinācijas sugasvārdu locīšanas sistēmas lokāmi sieviešu un vīriešu personvārdi, kas atbilst kopdzimtes vārdiem, ar galotni *-a* vienskaitļa nominatīvā (sal. *paziņa*). Šādu uzvārdu locīšanā dzimtes izšķirība izpaužas tikai vienskaitļa datīvā: sieviešu uzvārdos galotne *-ai*, bet vīriešu uzvārdos ir galotne *-am*, piemēram, *Ilgai Liepai*, bet *Jānim Liepam*.

Sieviešu uzvārdi

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
N.	<i>Bērziņa, Liepa, Vaišvila</i>	<i>Bērziņas, Liepas, Vaišvilas</i>
Ģ.	<i>Bērziņas, Liepas, Vaišvilas</i>	<i>Bērziņu, Liepu, Vaišvilu</i>
D.	<i>Bērziņai, Liepai, Vaišvilai</i>	<i>Bērziņām, Liepām, Vaišvilām</i>
A.	<i>Bērziņu, Liepu, Vaišvilu</i>	<i>Bērziņas, Liepas, Vaišvilas</i>
L.	<i>Bērziņā, Liepā, Vaišvilā</i>	<i>Bērziņās, Liepās, Vaišvilās</i>
V.	<i>Bērziņa! Liepa! Vaišvila!</i>	<i>Bērziņas! Liepas! Vaišvilas!</i>

Vīriešu uzvārdi

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
N.	<i>Liepa, Vaišvila</i>	<i>Liepas, Vaišvilas</i>
Ģ.	<i>Liepas, Vaišvilas</i>	<i>Liepu, Vaišvilu</i>
D.	<i>Liepam, Vaišvilam</i>	<i>Liepām, Vaišvilām</i>
A.	<i>Liepu, Vaišvilu</i>	<i>Liepas, Vaišvilas</i>
L.	<i>Liepā, Vaišvilā</i>	<i>Liepās, Vaišvilās</i>
V.	<i>Liepa! Vaišvila!</i>	<i>Liepas! Vaišvilas!</i>

5. deklinācijas sieviešu un vīriešu uzvārdu locīšana

40. Atbilstoši 5. deklinācijas sugasvārdu locīšanas sistēmai lokāmi sieviešu uzvārdi ar galotni *-e*.

Īpašu grupu veido sieviešu un vīriešu uzvārdi, kas atbilst kopdzimtes vārdiem ar galotni *-e* vienskaitļa nominatīvā (sal. *balamute*). Šādu uzvārdu locīšanā dzimtes izšķirība izpaužas tikai vienskaitļa datīvā: sieviešu uzvārdos ir galotne *-ei*, bet vīriešu uzvārdos - galotne *-em*, piemēram, *Mārai Eglei*, bet *Kārlim Eglem*.

Sieviešu uzvārdi

	Vienskaitlis			Daudzskaitlis		
N.	<i>Zaķe,</i>	<i>Egle,</i>	<i>Grūbe</i>	<i>Zaķes,</i>	<i>Egles,</i>	<i>Grūbes</i>
Ģ.	<i>Zaķes,</i>	<i>Egles,</i>	<i>Grūbes</i>	<i>Zaķu,</i>	<i>Egļu,</i>	<i>Grūbju</i>
D.	<i>Zaķei,</i>	<i>Eglei,</i>	<i>Grūbei</i>	<i>Zaķēm,</i>	<i>Eglēm,</i>	<i>Grūbēm</i>
A.	<i>Zaķi,</i>	<i>Egli,</i>	<i>Grūbi</i>	<i>Zaķes,</i>	<i>Egles,</i>	<i>Grūbes</i>
L.	<i>Zaķē,</i>	<i>Eglē,</i>	<i>Grūbē</i>	<i>Zaķēs,</i>	<i>Eglēs,</i>	<i>Grūbēs</i>
V.	<i>Zaķe!</i>	<i>Egle!</i>	<i>Grūbe!</i>	<i>Zaķes!</i>	<i>Egles!</i>	<i>Grūbes!</i>

Vīriešu uzvārdi

	Vienskaitlis			Daudzskaitlis	
N.	<i>Egle,</i>	<i>Grūbe</i>	<i>Egles,</i>	<i>Grūbes</i>	
Ģ.	<i>Egles,</i>	<i>Grūbes</i>	<i>Egļu,</i>	<i>Grūbju</i>	
D.	<i>Eglem,</i>	<i>Grūbem</i>	<i>Eglēm,</i>	<i>Grūbēm</i>	
A.	<i>Egli,</i>	<i>Grūbi</i>	<i>Egles,</i>	<i>Grūbes</i>	
L.	<i>Eglē,</i>	<i>Grūbē</i>	<i>Eglēs</i>	<i>Grūbēs</i>	
V.	<i>Egle!</i>	<i>Grūbe!</i>	<i>Egles!</i>	<i>Grūbes!</i>	

6. deklinācijas sieviešu un vīriešu uzvārdu locīšana

41. Sieviešu uzvārdi, kuru pamatā ir 6. deklinācijas sugasvārdi ar galotni *-s* vienskaitļa nominatīvā, lokāmi atbilstoši attiecīgo sugasvārdu locīšanas sistēmai.

Sieviešu uzvārdi

	Vienskaitlis			Daudzskaitlis		
N.	<i>Ilze</i>	<i>Klints</i> ,	<i>Dzelzs</i>	<i>Ilzes</i>	<i>Klintis</i> ,	<i>Dzelzis</i>
Ģ.	<i>Ilzes</i>	<i>Klints</i> ,	<i>Dzelzs</i>	<i>Ilžu</i>	<i>Klinšu</i> ,	<i>Dzelžu</i>
D.	<i>Ilzei</i>	<i>Klinterij</i> ,	<i>Dzelzij</i>	<i>Ilzēm</i>	<i>Klinterim</i> ,	<i>Dzelzīm</i>
A.	<i>Ilzi</i>	<i>Klinteri</i> ,	<i>Dzelzi</i>	<i>Ilzes</i>	<i>Klinteris</i> ,	<i>Dzelzis</i>
L.	<i>Ilzē</i>	<i>Klinterī</i> ,	<i>Dzelzī</i>	<i>Ilzēs</i>	<i>Klinterīs</i> ,	<i>Dzelzīs</i>
V.	<i>Ilze</i>	<i>Klinteris!</i>	<i>Dzelzis!</i>	<i>Ilzes</i>	<i>Klinteris!</i>	<i>Dzelzis!</i>

Vīriešu uzvārdi

	Vienskaitlis		Daudzskaitlis	
N.	<i>Jānis</i>	<i>Klinteris</i>	<i>Jāņi</i>	<i>Klinteris</i>
Ģ.	<i>Jāņa</i>	<i>Klinteris</i>	<i>Jāņu</i>	<i>Klinteru</i>
D.	<i>Jānim</i>	<i>Klinterim</i>	<i>Jāņiem</i>	<i>Klinterim</i>
A.	<i>Jāni</i>	<i>Klinteri</i>	<i>Jāņus</i>	<i>Klinteris</i>
L.	<i>Jānī</i>	<i>Klinterī</i>	<i>Jāņos</i>	<i>Klinterīs</i>
V.	<i>Jāni</i>	<i>Klinteris!</i>	<i>Jāņi</i>	<i>Klinteris!</i>

Īpašības vārdiem atbilstošo uzvārdu locīšana

42. Latviešu uzvārdi, kuru pamatā ir īpašības vārdi, lokāmi atbilstoši īpašības vārdu locīšanas sistēmai.

42.1. Vīriešu un sieviešu uzvārdi, kas atbilst īpašības vārdiem ar nenoteikto galotni, piemēram, *Balts*, *Balta*, *Stalts*, *Stalta*, lokāmi atbilstoši 1. vai 4. deklinācijai.

42.2. Vīriešu un sieviešu uzvārdi, kas atbilst īpašības vārdiem ar noteikto galotni, lokāmi tāpat kā attiecīgie īpašības vārdi.

Viriešu uzvārdi			Sieviešu uzvārdi		
N.	<i>Baltais, Apaļais, Rupais</i>		<i>Baltā, Apaļā, Rupā</i>		
Ģ.	<i>Baltā, Apaļā, Rupā</i>		<i>Baltās, Apaļās, Rupās</i>		
D.	<i>Baltajam, Apaļajam, Rupajam</i>		<i>Baltajai, Apaļajai, Rupajai</i>		
A.	<i>Balto, Apaļo, Rupo</i>		<i>Balto, Apaļo, Rupo</i>		
L.	<i>Baltajā, Apaļajā, Rupajā</i>		<i>Baltajā, Apaļajā, Rupajā</i>		
V.	<i>Baltais! Apaļais! Rupais!</i>		<i>Baltā! Apaļā! Rupā!</i>		

Piezīme. Analogi īpašības vārdiem ar noteikto galotni lokāmi arī formas ziņā līdzīgi uzvārdi, kuros nav saskatāmas tiešas atbilstmes latviešu valodas īpašības vārdiem, piemēram, *Režais, Režā, Dabrais, Dabrā, Turlais, Turlā.*

Dubultuzvārdu locīšana

43. Ja personai ir dubultuzvārds, katrā tā daļā jāloka atbilstoši attiecīgajai deklinācijai. Piemēri:

N.	<i>Jānis Taube-Balodis</i>	<i>Māra Veinberga-Baltā</i>
Ģ.	<i>Jāņa Taubes-Baloža</i>	<i>Māras Veinbergas-Baltās</i>
D.	<i>Jānim Taubem-Balodim</i>	<i>Mārai Veinbergai-Baltajai utt.</i>

Salikto uzvārdu locīšana

44. Latviešu uzvārdiem, kuru pamatā ir salikteņi ar saglabātu īpašības vārda galotni pirmajā daļā, lokāma tikai salikteņa otrā daļa. Salikteņa pirmā daļa formu nemaina. Piemēri:

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
N.	<i>Zaļaiskalns, Baltaisvilka</i>	<i>Zaļaiskalni, Baltaisvilkas</i>
Ģ.	<i>Zaļaiskalna, Baltaisvilkas</i>	<i>Zaļaiskalnu, Baltaisvilku</i>
D.	<i>Zaļaiskalnam, Baltaisvilikai</i>	<i>Zaļaiskalniem, Baltaisvilkām</i>
A.	<i>Zaļaiskalnu, Baltaisvilku</i>	<i>Zaļaiskalnus, Baltaisvilkas</i>
L.	<i>Zaļaiskalnā, Baltaisvilkā</i>	<i>Zaļaiskalnos, Baltaisvilkās</i>
V.	<i>Zaļaiskaln! Baltaisvilka!</i>	<i>Zaļaiskalni! Baltaisvilkas!</i>

Uzvārdu daudzskaitļa formu lietošana

45. Uzvārdu daudzskaitļa formas nepieciešamas, ja runājam par ģimeni vai par cilvēku grupu ar vienādiem uzvārdiem.

Runājot par abu dzimumu personām, tiek vispārināta vīriešu dzimtes daudzskaitļa forma, piemēram, *Jānis un Anna Bērziņi*.

Ja runā par vairākām sievietēm dzimtes personām, uzvārdu lieto daudzskaitļa formā, piemēram, *Anna un Maija Bērziņas*.

Vīriešu un sievietes uzvārdu galotņu atbilstība lietvārdu deklinācijām

Dekli- nācija	Vienskaitlis		Daudzskaitlis		Piemēri
	vīr.dz.	siev.dz.	vīr.dz.	siev.dz.	
1.	-s	-a	-i	-as	<i>Kalns - Kalna; Kalni - Kalnas</i> <i>Jansons - Jansone;</i> <i>Jansoni - Jansones</i>
		-e	-i	-es	
2.	-š	-a	-i	-as	<i>Vējš - Vēja; Vēji - Vējas</i> <i>Zaķis - Zaķe; Zaķi - Zaķes</i>
3.	-is	-e	-i	-es	
	-us	-us	-i	-us	<i>Cinkus - Cinkus; Cinki - Cinkus</i>
			vīr.dz.	siev.dz.	
4.	-a	-a	-as	-as	<i>Kļava - Kļava; Kļavas - Kļavas</i>
5.	-e	-e	-es	-es	<i>Egle - Egle; Egles - Egles</i>
	-e	-is // -e	-es	i // -es	<i>Zālite - Zālītis // Zālite</i> <i>Zālītes - Zāliši // Zālītes</i>
6.	-s	-s	-is	-is	<i>Klints - Klints; Klintis - Klintis</i>

Nelokāmie uzvārdi

46. Par nelokāmiem latviešu valodā atzīstami citvalodu cilmes uzvārdi, kas beidzas ar patskaņiem: -o, -i, -ī, -ē, -ā, -u, -ū. Šādi uzvārdi nemainās ne dzimtē, ne locījumā.

Piemēri: *Uibo, Utno, Možeiko, Paukštello, Dimčenko, Jakobi, Martinelli, Barī, Šnē, Linē, Arumā, Konstantinesku, Foršū, Kocebū*.

LATGALISKIE VĀRDI UN UZVĀRDI

47. Mūsu dienās visos dokumentos valsts valodā latgaliešu vārdu un uzvārdu rakstībā izmantojams latviešu literārās valodas alfabēts un tie iekļaujami latviešu literārās valodas gramatiskajā sistēmā.

Vārdu rakstība pielīdzināma latviešu literārās valodas pareizrakstības normām, piem., *Jānis, Pēteris, Šimānis*.

47.1. Ja **latviešu tautības** personai dzimšanas reģistrā ierakstīts vārds, piemēram, *Ivans, Osips, Josifs, Jeļena*, bet vēlāk izdotajos citos dokumentos šie vārdi rakstīti atbilstoši tautībai *Jānis, Jāzevs, Helēna*, tad pēc personas vēlēšanās dzimšanas reģistrā ierakstīto vārdu var labot, rakstot vārda *Ivans* vietā - *Jānis*; *Osips* un *Josifs* vietā - *Jāzevs*; *Jeļena* vietā - *Helēna*.

47.2. Ja **nelatviešu tautības** personai dzimšanas reģistrā ierakstīts latviskais vārds, piemēram, *Jānis, Jāzevs, Helēna*, bet vēlāk izdotajos citos dokumentos šie vārdi rakstīti atbilstoši tautībai *Ivans, Josifs* vai *Osips, Jeļena*, tad pēc personas vēlēšanās dzimšanas reģistrā ierakstīto vārdu var labot, rakstot vārda *Jānis* vietā *Ivans*; *Jāzevs* vietā *Osips* vai *Josifs*; *Helēnas* vietā *Jeļena*.

47.3. Citos līdzīgos gadījumos dzimšanas reģistrā vārdu pēc personas vēlēšanās var labot tikai saskaņā ar Valsts valodas centra Valsts valodas konsultāciju dienesta izdotu apliecinājumu.

Piezīme. Vēsturisku personu īpašvārdos saglabājama to tradicionālā forma, izmantojot latviešu literārās valodas alfabēta burtus, piem., *Pīters Migliniķs, Stepons Seiļš, Madsalas Joņš, Meikulšs Apelš, Andrijs Jūrdžs*.

48. Izloksnēs un latgaliešu rakstu valodā to locīšanas paradigma ir šāda:

N.	<i>Buļs</i>	<i>Cibuļs</i>	<i>Rupaiņs</i>
Ģ.	<i>Buļa</i>	<i>Cibuļa</i>	<i>Rupaiņa</i>
D.	<i>Buļam</i>	<i>Cibuļam</i>	<i>Rupaiņam</i>
A.	<i>Buli</i>	<i>Cibuli</i>	<i>Rupaini</i>
L.	<i>Bulī</i>	<i>Cibulī</i>	<i>Rupainī</i>
V.	<i>Buļ!</i>	<i>Cibuļ!</i>	<i>Rupaiņ!</i>

49. Īpaša uzmanība jāpievērš **skaņu** īpatnībām, kas radušās izlokšņu atšķirīgās fonētikas un latgaliešu rakstu valodas pareizrakstības normu ietekmē.

49.1. Cietā **i** skaņa, līdzīga poļu *y*, krievu *ы*, ko latgaliešu rakstu valodā apzīmē ar burtu *y*, latviešu literārajā valodā atveidojama ar *i*:

Cybuļskis - Cibuļskis

Syls - Sils

Pyks - Piks

Grybusts - Gribusts

49.2. Divskanis **ie**, ko latgaliešu rakstu valodā *r* priekšā apzīmē ar *ē*, latviešu literārajā valodā atveidojams atbilstoši izrunai - ar *ie*:

Ziernis (nevis Zērnis)

Siermais (nevis Sērmis)

Pēc personas vēlēšanās var tikt saglabātas formas ar *ē*.

49.3. Divskanis **uo**, ko latgaliešu rakstu valodā apzīmē ar *ō*, latviešu literārajā valodā atveidojams ar *o*:

Lōcis - Locis

49.4. Izlokšņu fonētiskās īpatnības pēc personas vēlēšanās uzvārda saknē saglabā, piem., *Lozda, Leikuma, Soms, Klīdzējs*.

49.5. Pēc personas vēlēšanās minētajos gadījumos uzvārdu pareizrakstība var tikt pielīdzināta latviešu literārās valodas skaņu sistēmai:

Liuza - Lūza

Iudris - Ūdris

Siermais - Sirmais

Leikums - Likums

Soms - Sams

50. Latgaliešu uzvārdu **izskaņu atveidē** ievērojami šādi noteikumi:

50.1. Latgaliešu uzvārdos saglabājama izskaņa *-āns*: *Laizāns, Rancāns, Brokāns*, kā arī *-āts*: *Bernāts, Rudzāts*. Atbilstošie sieviešu uzvārdi veidojami ar galotni *-e*: *Laizāne, Rancāne, Brokāne, Bernāte, Rudzāte*.

50.2. Uzvārda izskaņa *-nīks* atveidojama kā *-nieks*. Atbilstošā sieviešu dzimtes izskaņa ir *-niece*:

Trimalnīks - Trimalnieks / Trimalniece

Patmalnīks - Patmalnieks / Patmalniece

Miglinīks - Miglinieks / Migliniece

Pēc personas vēlēšanās var tikt saglabāta arī izskaņa *-nīks, -nīka*:

Patmalnīks - Patmalnīka

Trimalnīks - Trimalnīka

50.3. Uzvārdi ar izskaņām *-nīks, -nīka* atstājami nepārveidoti:

Sudnīks - Sudnīka

Pūdīks - Pūdīka

Pēc personas vēlēšanās tie var tikt atveidoti arī to sākotnējā latviskajā formā ar izskaņu *-nieks* (sieviešu dzimtē *-niece*):

Sudnīks / Sudnieks / Sudniece

Pūdīks / Pūdnieks / Pūdniece

50.4. Uzvārdi ar izskaņām *-eņš, -eņa* latviešu literārajā valodā rakstāmi ar izskaņām *-iņš, -iņa*:

Balteņš - Baltiņš / Baltiņa

Zelteņš - Zeltiņš / Zeltiņa

Pēc personas vēlēšanās var tikt saglabāta izskaņa *-eņš, -eņa*:
Balteņš, Balteņa.

50.5. Uzvārdi ar izskaņām *-eīts, -eīte* atveidojami kā *-ītis, -īte*:

Kurseīts - Kursītis / Kursīte

Kalveīts - Kalvītis / Kalvīte

Rudzeīts - Rudzītis / Rudzīte

Pēc personas vēlēšanās literārā valodā var tikt lietotas arī izskaņas *-eitis, -eite*, piemēram, *Kalveitis, Kalveite*.

50.6. Latgaliešu uzvārdi, kas beidzas ar *-ļs, -ņs* un kurus izlokšanās loka atšķirīgi no locīšanas latviešu literārajā valodā, piem., *Buļs, Briļs, Rubuļs, Apeļs, Rupaiņs*, dokumentos pieskaņojami latviešu literārās valodas gramatiskajai sistēmai un tātad lokāmi un rakstāmi šādi:

N.	<i>Bulis,</i>	<i>Bule</i>	<i>Rupainis,</i>	<i>Rupaine</i>
Ģ.	<i>Buļa,</i>	<i>Bules</i>	<i>Rupaiņa,</i>	<i>Rupaines</i>
D.	<i>Bulim,</i>	<i>Bulei</i>	<i>Rupainim,</i>	<i>Rupainei</i>
A.	<i>Buli,</i>	<i>Buli</i>	<i>Rupaini,</i>	<i>Rupaini</i>
L.	<i>Bulī,</i>	<i>Bulē</i>	<i>Rupainī,</i>	<i>Rupainē</i>
V.	<i>Buli!</i>	<i>Bule!</i>	<i>Rupaini!</i>	<i>Rupaine!</i>

II. CITVALODU PERSONVĀRDU ATVEIDE LATVIEŠU VALODĀ

Vispārīgie noteikumi

51. Personvārdi pēc iespējas jātranskribē pēc oriģināla. Citu valodu starpniecība rada kļūdas un apgrūtina identifikāciju. Piemēram, igauņu valodas nepratējs un reizēm pat pratējs, nezinot oriģināl-rakstību, nevar spriest, kur krievu *ю* apzīmē igauņu *ju* (latviski tāpat *ju*) un kur *и* (latviski *i*); kur krievu *я* apzīmē igauņu *ja* (latviski tāpat *ja*), kur *jä* (latviski *je*) un kur *a* (latviski *e*). Igauņu *Väljas* krievu transkripcijā ir *Вяляс*, bet latviešu transkripcijā *Veljass*, nevis *Vjaljass*, *Veljess*, *Veless* vai vēl kā citādi; *Jõgeva* krievu transkripcijā ir *Блгева*, bet latviešu transkripcijā *Jegeva*, nevis *Jigeva* vai *Īgeva*. Par šādiem gadījumiem sniegtas norādes tekstā.

52. Personvārdu atveidē rakstos jālieto tikai oficiālā latviešu

valodas alfabēta burti. Izrunas nianses, ko ar tiem nevar atveidot, jāatstāj neatspoguļotas.

53. Atveidojot citvalodu personvārdus latviešu valodā, pēc iespējas precīzāk jāatspoguļo izruna, kāda personvārdiem ir attiecīgajā oriģinālvalodā. Ja iespējami divi atveides varianti, kas abi ir vienlīdz neprecīzi, jāizvēlas oriģinālvalodas rakstībai tuvākais variants.

54. No citām valodām pārņemtajiem personvārdiem (izņemot tos, kas beidzas ar patskani *o, ā, ē, i, ī, u* vai *ū*) latviešu valodā jābūt lokāmiem, un to dzimtei jāatbilst vārda īpašnieka dzimumam.

54.1. Ja oriģinālvalodā lietuviešu vai grieķu personvārdam ir galotne, kāda šai locījumā sastopama arī latviešu valodā (kā, piem., lietuviešu vārdos *Butkus, Būga, Šaltis* vai grieķu *Mikis Teodorakis*), tā jā saglabā.

54.2. Lietuviešu personvārdu galotne *-as* un grieķu personvārdu galotne *-os*, kādas latviešu valodā nav, jāaizstāj ar latviešu galotni *-s*. (grieķu *Ricos* - latv. *Rics*; liet. *Vanagas* - latv. *Vanags*; *Jankauskas* - latv. *Jankausks* utt.).

55. Latvijā ir ne mazums jau sen latviskojušos citvalodu cilmes uzvārdu, kas neatbilst tagadējiem transkribēšanas noteikumiem (piem., *Koemecs, Kokameģis, Mecaucis, Oiguss* vai *Ratseps*, nevis *Koemetss, Kokamegi, Metsaotss, Eiguss* un *Retseps*, kā tagad šādi uzvārdi būtu jāatveido no igauņu valodas). Uz šādiem gadījumiem citvalodu personvārdu atveides noteikumi neattiecas.

56. Citvalodu personvārdus latviešu valodā atveidojot, jāizmanto latviešu valodā izdotā grāmatu sērija "Norādījumi par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu literārajā valodā":

1. Igauņu valodas īpašvārdi. R., 1960. 95 lpp.
2. Čehu un slovaku valodas īpašvārdi. R., 1961. 47 lpp.
3. Vācu valodas īpašvārdi. R., 1960. 79 lpp.
4. Lietuviešu valodas īpašvārdi. R., 1961. 66 lpp.
5. Poļu valodas īpašvārdi. R., 1961. 79 lpp.
6. Angļu valodas īpašvārdi. R., 1961. 123 lpp.

7. Spāņu valodas īpašvārdi. R., 1961. 73 lpp.
8. Amerikas Savienoto Valstu ģeogrāfiskie nosaukumi. R., 1962. 67 lpp.
9. Franču valodas īpašvārdi. R., 1963. 99 lpp.
10. Somu valodas īpašvārdi. R., 1963. 55 lpp.
11. Itāliešu valodas īpašvārdi. R., 1967. 77 lpp.
12. Sengrieķu valodas īpašvārdi. R., 1974. 102 lpp.
13. Bulgāru valodas īpašvārdi. R., 1978. 254 lpp.
14. Arābu valodas īpašvārdi. R., 1982. 188 lpp.
15. Krievu īpašvārdu pareizrakstība un pareizrūna latviešu valodā. R., 1993. 293 lpp.

Šis Instrukcijas nākamajā nodaļā shematiski aplūkota to valodu personvārdu atveide, ar kurām šai ziņā visbiežāk jāsaskaras.

PERSONVĀRDU ATVEIDE NO LATĪNALFABĒTISKĀS RAKSTĪBAS VALODĀM

57. Visās latīnalfabētiskās rakstības valodās no citām latīnalfabētiskās rakstības valodām pārņemtos personvārdus neatveido vienādi. Pirmkārt, valodās atšķiras lietvārdu locīšanas sistēma, tāpēc personvārdiem katrā no tām ir savas locījumu galotnes, bet dažās valodās (piem., angļu) galotņu dažās nav. Otrkārt, dažās valodās (arī latviešu) citvalodu personvārdu galotnes nomaina ar savējām, turpretī citās valodās (piem., poļu) tās saglabā kā celma sastāvdaļu un pievieno vēl savas valodas galotnes. Visbeidzot, valodas atšķiras pēc tā, vai personvārdus no citas valodas pārņem pēc rakstības (kā, piem., poļu vai igauņu valodā) vai pēc izrunas. Latviešu valodā dziļi ir iesakņojusies tradīcija personvārdus, tāpat kā vietvārdus vai sugasvārdus (piem., terminos), no citām valodām pārņemt tādā izrunā un rakstībā, kas atbilst to izrunai oriģinālvalodā.

LIETUVIEŠU PERSONVĀRDU ATVEIDE

58. Lietuviešu valoda ir radniecīga latviešu valodai; tas zināmā mērā apgrūtina lietuviešu valodas īpašvārdu atveidi latviešu valodā, jo nav viegli nošķirt abu valodu kopīgās un atšķirīgās iezīmes.

Lietuviešu valodas skaņu atveide

59. Lietuviešu valodas **īsajiem patskaņiem** atbilst attiecīgie latviešu valodas īsie patskaņi:

a - a Balandis - Balandis

e - e Švedas - Šveds

i - i Albinas - Albins

u - u Ugne - Ugné

Piezīme. Lietuviešu valodā intonācijas ietekmē pagarinātais īsais patskaņis latviešu valodā tiek apzīmēts ar īso patskaņi:

Vilkelis - Viļķelis (arī Vilkelis)

60. Lietuviešu burts *i* pēc līdzskaņa patskaņa priekšā apzīmē šī līdzskaņa mīkstinājumu. Šādus līdzskaņu savienojumus ar mīkstinājuma burtu *i* latviešu valodā atdarina trejādi:

60.1. *g, k, l, n* ar mīkstinājuma burtu *i* - kā attiecīgu mīksto līdzskani:

Margiūtė - Margūte

Šarkiūnas - Šarķūns

Liudas - Ļuds

Niauronis - Ņauronis

60.2. aiz līdzskaņiem *b, c, d, m, p, r, s, t, v, z* mīkstinājuma burts *i* tiek atveidots ar *j*:

Bubius - Bubjus

Gricius - Gricjus

Darius - Darjus

Matiukaitė - Matjukaite

Vaisiūnas - Vaisjūns

Kalvius - Kalvjus

60.3. aiz līdzskaņiem č, š, ž, dž burts *i* netiek atveidots:

Čiurlionis - Čurļonis

Džiugas - Džugs

Dašiūnas - Dašūns

Žiugžda - Žugžda

61. Lietuviešu valodas **garajiem patskaņiem** atbilst attiecīgie latviešu valodas garie patskaņi:

ą - ā Ažuolas - Āžols

ė - ē Kėstutis - Kēstutis (arī Kēstutis)

ė - ē Judrėnas - Judrēns

j - ī Įsodas - Īsods

y - ī Jonynas - Jonīns

ū - ū Graičiūnas - Graičūns

o - o Lokys - Loķis

62. Lietuviešu valodas **divskaņiem** atbilst attiecīgie latviešu valodas divskaņi:

ai - ai Gailius - Gaiļus

au - au Lankauskas - Lankausks

ei - ei Treinys - Treinis

ie - ie Korsakienė - Korsakiene

ui - ui Žmuidzinačiūs - Žmuidzinačiūs

uo - o Vienuolis - Vienolis /..uo../

Uogintas - Ogints /..uo../

63. Lietuviešu valodas **līdzskaņi** pamatos atbilst attiecīgajiem latviešu valodas līdzskaņiem. Atšķiras:

ch - h Churginas - Hurģins (arī Hurgins),

h - h Henrikas - Henriks

Piezīme. Patskaņu un divskaņu *i, i, y, e, e, e, ie, ei*, priekšā lietuviešu valodas līdzskaņi *k, g* tiek atveidoti ar *ķ, ģ*, taču pieļaujami arī varianti ar *k, g*:

Gediminas - Ģedimins (arī Gedimins)

Gytis - Ģītis (arī Ģītis)

Keturakis - Ķeturaķis (arī Keturakis)

Līdzskaņu *ķ, ģ* priekšā tiek mikstināti līdzskaņi *l, n*:

Algis - *Aļģis*

Algirdas - *Aļģirds*

Lingys - *Liņģis*

64. Izdarot ierakstus lietuviešu dokumentos, lielāka vērība jāveltī **krievu valodas ietekmē** radušos kropļojumu novēršanai, jo lietuviešu īpašvārdu atveides principi krievu valodā būtiski atšķiras no atveides principiem latviešu valodā:

64.1. latviešu valodā lietuviešu platais *e* tiek atveidots ar *e* (krievu valodā to atveido ar *я*):

Petras - *Petrs*, bet kr. *Пятрас*

Šunelis - *Šunelis*, bet kr. *Шунялис*

64.2. divskani */uo/*, ko lietuviešu valodā izrunā tāpat kā attiecīgo latviešu valodas divskani, latviešu valodā atveido ar burtu *o* (krievu valodā tiek saglabāts lietuviešu *uo* atveidojums ar diviem burtiem):

Danguolė - *Dangolė*, bet kr. *Дангуоле*

Uosis - *Osis*, bet kr. *Уосис*

64.3. lietuviešu divskanis *ie* latviešu valodā tiek atveidots ar divskani *ie* (krievu valodā divskaņa vietā mēdz rakstīt *e*):

Kielė - *Ķiele* (arī *Kiele*), bet kr. *Келе*

Valienė - *Valiene*, bet kr. *Валене*

64.4. lietuviešu divskanis *ei* latviešu valodā tiek atveidots ar *ei* (krievu valodā - *яй*):

Meilė - *Meile*, bet kr. *Мяйле*

Lietuviešu valodas personvārdu galotņu un izskaņu atveide

65. Vīriešu personvārdu **galotņu atbilstmes**:

-as - -s *Jonas* - *Jons*

Lankauskas - *Lankausks*

-is - -is *Liesis* - *Liesis*

Rytis - *Rītis*

-ys - -is *Balys - Balis*
 Jucys - Jucis
-us - -us *Butkus - Butkus*
 Bronius - Bronūs

Dažreiz lietuviešu vīriešu uzvārdiem ir galotnes

-a - -a *Norvaiša - Norvaiša*
-e - -e *Lapé - Lape*

Tā kā lietuviešu galotnei *-as* latviešu valodā gan sugasvārdos, gan īpašvārdos vēsturiski atbilst galotne *-s* (*namas - nams, Ambrasas - Ambrasz*), nav pieļaujams latviešu valodā lietuviešu uzvārdos saglabāt galotni *-as*.

66. Slāvu cilmes uzvārdos ar **izskaņām** *-ičius, -avičius, -evičius, -ovičius* galotnes patskanis *u* latviešu valodā netiek atveidots:

Homičius - Homičš
Karpavičius - Karpavičš
Balkevičius - Baļķevičš (arī Balkevičš)
Makutinovičius - Makutinovičš

Uzvārdos ar izskaņu *-evičius*, kur lietuviešu valodā izskaņas *e* tiek pagarināts, latviešu valodā tiek pieļautas paralēlformas ar īsu vai garu patskani:

Marcinkevičius - Marcinkevičš (arī Marcinkēvičš)

67. Sieviešu personvārdu galotņu atbilstmes:

a - a Rasa - Rasa
é - e Eglé - Egle

Lietuviešu valodā sieviešu uzvārdi tiek veidoti ar īpašām izskaņām atbilstoši tēva (vai vīra) uzvārdam.

Neprecētu sieviešu uzvārdi

68. Neprecētu sieviešu uzvārdi lietuviešu valodā tiek darināti ar izskaņu *-aite*, ja meitas tēva uzvārds ir ar galotni *-a* vai *-as* (*Alekna - Aleknaité, Vanagas - Vanagaité*), ar *-yté*, ja tēva uzvārds ir ar galotni *-e, -is, -ys* (*Kiele - Kielyté, Liesis - Liesyté, Jucys - Jucyté*), *-ūté*, ja

tēva uzvārds ir ar galotni -us (Karalius - Karaliūtē), divzīlbīgos vārdos ar -utē (Butkus - Butkutē).

Latviskajā atveidē šīs izskaņas saglabājamas:

Aleknaitē - Aleknaite

Vanagaitē - Vanagaite

Kielytē - Ūielīte (arī Kielīte)

Liesytē - Liesīte

Jucytē - Jucīte

Karaliūtē - Karaļūte

Butkus - Butkute

Precētu sieviešu uzvārdi

69. Precētu sieviešu uzvārdu izskaņa -*ienē* latviešu valodā visos gadījumos atveidojama ar -*iene* (nevis ar -*ene*, no kr. -*ene*):

Aleknienē - Alekniene (sal. kr. Алекниене)

Liesienē - Liesiene (sal. kr. Лесене)

70. Ja **Lietuvas pilsonē, kas dzīvo Latvijā**, precas ar Lietuvas pilsoni, kurš arī dzīvo Latvijā, un ja pēc laulības sieviete izvēlas lietuviskas cilmes uzvārdu, tad tam var pievienot izskaņu -*iene*.

Veidojot pēclaulību uzvārdu latviešu valodā, arī lietuviešu cilmes sieviešu uzvārdi parasti veidojami atbilstoši latviešu sieviešu uzvārdu veidošanas likumībām: *Alekna, Vanaga, Liese, Juce, Maceviča*, taču pieļaujama arī tradicionālā lietuviešu precēto sieviešu uzvārdu izskaņa (*Alekniene, Vanagiene*).

71. **Lietuvā precētas sievietes** uzvārda izskaņu -*iene* sieviete iegūst tikai tad, kad pēc laulībām pieņem vīra uzvārdu. Piemēram, ja sieviete precoties pieņem vīra uzvārdu, kas vīriešu dzimtē ir *Dižbalis*, tad viņas uzvārds pēc apprecēšanās ir *Dižbaliene* (uzvārda sakne *Dižbal* + precētas lietuviešu sievietes uzvārda izskaņa -*iene*)

Bet, ja Lietuvā sieviete pēc laulībām paliek meitas uzvārdā vai arī pēc laulību šķiršanas grib atjaunot savu meitas uzvārdu, tad šajos gadījumos viņas uzvārds beidzas ar attiecīgu neprecētas lietuviešu

sievietes uzvārda izskaņu, piemēram, *Aleknaite*, *Jucīte*, *Butkute*.

Šīs tiesības var izmantot arī lietuviešu tautības Latvijas iedzīvotājas.

IGAUŅU PERSONVĀRDU ATVEIDE

72. Igauņu valodas fonētiskā sistēma lielā mērā atšķiras no latviešu valodas fonētiskās sistēmas. To igauņu valodas burtu un skaņu vietā, kuru nav latviešu valodā, lietojamas latviešu valodas skaņas un burti, kas vistuvāk attēlo igauņu valodas skaņas. Jāievēro, ka, transkribējot igauņu personvārdus ar krievu valodas starpniecību, rodas papildu grūtības igauņu vārdu identifikācijā, jo transkripcijas principi un iespējas ir citas.

Igauņu valodas skaņu un burtu atveide

73. Patskaņu burtu atbilsmes

<i>a - a</i>	<i>Ariste - Ariste</i>
<i>aa - ā</i>	<i>Aarna - Ārna</i>
<i>e - e</i>	<i>Eller - Ellers</i>
<i>ee - ē</i>	<i>Reek - Rēks</i>
<i>i - i</i>	<i>Kits - Kitss</i>
<i>ii - ī</i>	<i>Liiv - Līvs</i>
<i>o - o</i>	<i>Maanso - Mānso</i>
<i>oo - o</i>	<i>Jaansoo - Jānso</i>
<i>u - u</i>	<i>Lukk - Luks</i>
<i>uu - ū</i>	<i>Luuk - Lūks</i>
<i>õ - e</i>	<i>Jõgi - Jegi</i>
<i>õõ - ē</i>	<i>Krõõt - Krēta</i>
<i>ä - e</i>	<i>Järv - Jervs</i>
<i>ää - ē</i>	<i>Rääk - Rēks</i>
<i>ö - e</i>	<i>Tölp - Telps</i>
<i>öö - ē</i>	<i>Sööt - Sēts</i>
<i>ü - i</i>	<i>Kütt - Kits</i>
<i>üü - ī</i>	<i>Müür - Mīrs</i>

Divskaņu atbilstes

74. Igaņu rakstos sastopamā divu dažādu patskaņa burtu kombinācija gandrīz vienmēr apzīmē divskani, tātad izrunājama vienā zilbē. (Skat. tabulu K. Abena Igaņu-latviešu vārdnīcā, R., 1967, 559. lpp.) Latviešu valodā tā vienmēr transkribējama burts burtā (kā rādīts iepriekšējā punktā, neatkarīgi no tā, vai latvietis tos izrunā vienā vai divās zilbēs).

Piemēri:

<i>ae - ae</i>	<i>Taev - Taevs</i>
<i>ai - ai</i>	<i>Laine - Laine</i>
<i>eu - eu</i>	<i>Eugen - Eugens</i>
<i>eä - ee</i>	<i>Teär - Teers</i> (bet <i>Täär - Tērs</i> , <i>Teeäär - Tēērs</i>)
<i>õe - ee</i>	<i>Jõerüüt - Jeerits</i>
<i>õi - ei</i>	<i>Kõiva - Keiva</i>
<i>õu - eu</i>	<i>Rõuk - Reuks</i>
<i>äe - ee</i>	<i>Mäe - Mee</i>
<i>äo - eo</i>	<i>Käosaar - Keosārs</i>

74.1. Ja, transkribējot igauņu divskani, latviešu valodā blakus sanāk divi vienādi patskaņa burti, tad pēc 1960. gada norādījumiem tos aizstāja ar gara patskaņa burtu (*Põldmäe - Peldmē*); tomēr pareizāk ir *Peldmē*, jo vārda beigās tiek izrunāti divi patskaņi. Turpretim ir pareizi atveidot *Laidvee* ar *Laidvē*, jo te vārda beigās ir garš patskanis.

74.2. Citu patskaņu kopu transkribēšana

Triju patskaņa burtu kopas igauņu valodā nekad neapzīmē trijskani, izrunā aiz otra komponenta iesprauž nezilbisko *i* vai *u*, kas latviešu transkripcijā paliek neapzīmēts, piem.,

<i>Raiet - Raiets</i>
<i>Leius - Leiuss</i>
<i>Hiie - Hiie</i>
<i>Kauer - Kauers</i>

Piezīme. Pēc 1960. gada norādījumiem eksperimenta kārtā latviešu transkripcijā bija pieļautas paralēlformas ar *j* un *v* iespraudumu, tātad arī *Raijets*, *Leijuss*, *Hije*, *Kauvers*. Tas rada grūtības identifikācijā, jo igauņu personvārdos šādos vai līdzīgos gadījumos *j* vai *v* var būt sastopams oriģinālformā, piem., *Suija - Suija*, *Kaugver - Kaugvers*.

Līdzskaņu transkribēšana

75. Igauņu valodas līdzskaņa burti parasti tiek transkribēti ar tiem pašiem latviešu valodas līdzskaņa burtiem, vienīgi dubultoto līdzskaņu burtu *b*, *c*, *d*, *g*, *k*, *p*, *s*, *t* vietā latviešu transkripcijā rakstāms viens līdzskaņa burts, piem.,

Tiik - Tiks

Tikk - Tiks

Tõnisson - Tenisons

Läte - Lete

Lätte - Lete

Pütsep - Pitseps

Püttsepp - Pitseps

75.1. Igauņu dubultie skaneņi (*ll*, *rr*, *mm*, *nn*) latviešu transkripcijā visās pozīcijās paturami, piem.,

Põllu - Pellu

Päll - Pells

Karro - Karro

(bet *Karu - Karu*)

Tamm - Tamms

Tammsaare - Tammsāre

Tenno - Tenno

(bet *Tõnu - Tenu*)

75.2. Kaut arī *h* igauņu valodā vārda sākumā neizrunā, latviešu transkripcijā tas identifikācijas interesēs tiek paturēts, piem.,

Hallik - Halliks, bet *Allik - Alliks*

Heino - Heino *Eino - Eino*

Hella - Hella *Ella - Ella*

75.3. Līdzskaņu palatalizācija igauņu rakstos netiek atspoguļota un arī latviešu transkripcijā paliek neapzīmēta, piem.,

Kull - Kulls (nevis *Kuļļs*)

Kont - Konts (nevis *Koņts*)

Sütt - Sits

Kass - Kass

75.4. Igauņu *s* starp patskaņiem latviešu valodā transkribējams ar *z*, kas 1) ir tuvāks igauņu izrunai, 2) palīdz transkripcijā pamazināt traucējošu homonīmu skaitu, piem.,

Maasik - Māziks

Tasa - Taza

(bet: *Tassa - Tasa*)

Roosi - Rozi

Rosi - Rozi

(bet: *Rossi - Rosi*)

Piezīme. Salikteņa komponentu sadūrā intervokālajam *s* jāpaliek *s* arī transkripcijā, piem., *Ernesaks - Ernesakss*, *Puusepp - Pūseps*.

Igauņu personvārdu iekļaušana latviešu valodas gramatikas sistēmā

76. Igauņu valodā atšķirībā no latviešu valodas nav ne nominatīva galotnes, ne gramatisko dzimšu. Bet, lai igauņu personvārdi latviešu valodā varētu funkcionēt, tiem pievienojama latviešu valodas vīriešu vai sieviešu dzimtes galotne.

76.1. Personvārdiem, kas igauņu valodā nominatīvā beidzas ar līdzskani, latviešu transkripcijā nominatīvā pievienojama latviešu nominatīva galotne *-s* (vīriešu vārdiem), *-a* vai *-e* (sieviešu vārdiem), piem.,

Allik - Alliks, Allika

Allikas - Allikass, Allikasa vai *Allikase*

Kuld - Kulds, Kulda

Kull - Kulls, Kulla

Kotkas - Kotkass, Kotkasa vai Kotkase

Kallas - Kallass, Kallasa vai Kallase

Kass - Kass, Kasa vai Kase

Ots - Otss, Otsa

Ott - Ots, Ota

Roos - Ross, Rosa

Ross - Ross, Rosa

Sütt - Sits, Sita vai (labāk) Site

Sits - Sits, Sitsa

Piezīme. Vācu izcelsmes igauņu uzvārdiem, kas beidzas ar *-man* vai *-mann*, latviešu transkripcijā vīriešu uzvārdiem pievieno tradicionālo galotni *-is*, tāpat kā līdzīgos latviešu uzvārdos, piem., *Beekman - Bēkmanis, Veidemann - Veidemanis*, bet sieviešu uzvārdiem galotni *-e* - *Bēkmane, Veidemane*.

76.2. Personvārdiem, kas igauņu valodā nominatīvā beidzas ar patskani *-a* vai *-e*, latviešu transkripcijā nominatīvā nekas netiek pievienots, bet datīvā vīriešu vārdiem ir galotne *-am*, *-em*, sieviešu vārdiem *-ai*, *-ei*, piemēram,

Kulla - Kulla,

dat. *Kullam* vai *Kullai*

Kotka - Kotka,

dat. *Kotkam* vai *Kotkai*

Käpa - Kepa,

dat. *Kepam* vai *Kepai*

tāpat: *Käppa - Kepa,*

dat. *Kepam* vai *Kepai*

(bet *Käpp - Keps, Kepa,*

dat. *Kepam, Kepai,*

tāpat: *Köpp - Keps, Kepa,*

dat. *Kepam, Kepai*

un *Kepp - Keps, Kepa,*

dat. *Kepam, Kepai*)

Läte - Lete,

dat. *Letem* vai *Letei*

tāpat: *Lätte - Lete,*

dat. *Letem* vai *Letei*

Möte - Mete,

dat. *Metem* vai *Metei*

tāpat: *Mötte - Mete,*

dat. *Metem* vai *Metei*

Otsa - Otsa,

dat. *Otsam* vai *Otsai*

76.3. Personvārdi, kas igauņu valodā nominatīvā beidzas ar

divskani *-ōe* vai *-āe*, un latviešu valodā transkribēti ar *-ee*, lokāmi kā latviešu valodas vīriešu vai sieviešu dzimtes vārdi ar galotni *-e*, piem.,

Jōe - Jee, dat. *Jeem* vai *Jeei*

Māe - Mee, dat. *Meem* vai *Meei*

(turpretim *Jāā - Jē* un *Mee - Mē* paliek nelokāmi).

76.4. Personvārdiem, kas igauņu valodā nominatīvā beidzas ar *-i*, *-o*, *-u* vai ar garu patskani (latviešu transkripcijā ar *-ā*, *-ē*, *-ī*, *-o*, *-ū*), latviešu valodā nominatīva galotni nepievieno un tie nav lokāmi, piem.,

Pau - Pau

Pāi - Pei

Māgi - Megi

Sarapuu - Sarapū

(bet *Sarap - Saraps, Sarapa*, dat. *Sarapam, Sarapai*)

Tūrnpu - Tirnpu

Rummo - Rummo

Jaansoo - Jānsō

Vetemaa - Vetemā

ANĢĻU PERSONVĀRDU ATVEIDE

77. Īpašvārdi, ko lieto angļu valodas zemēs, latviešu valodā atveidojami atbilstoši to izrunai angļu valodā. Latviešu valodas skaņu sistēma ļauj samērā precīzi atdarināt angļu personvārdu izrunu. To angļu valodas skaņu un burtu vietā, kuru nav latviešu valodā, lietojamas tās latviešu valodas skaņas un burti, kas ir vistuvākie angļu valodas skaņām.

78. Atveidojot angļu personvārdus, tiem jāpievieno lokāmā galotne, kas norāda personas dzimumu:

Harding - Hārdings, Hārdinga

Turner - Tērnērs, Tērnere

Burtu izruna angļu valodā

79. Angļu burts	Aptuvena izruna	Piemēri	Angļu burts	Aptuvena izruna	Piemēri
<i>a</i>	<i>e</i>	<i>apple</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>nail</i>
	<i>ei</i>	<i>way</i>		<i>ŋ</i>	<i>new</i>
	<i>ē</i>	<i>air</i>	<i>o</i>	<i>o</i>	<i>box</i>
	<i>ā</i>	<i>art</i>		<i>ò</i>	<i>more</i>
	<i>ò</i>	<i>tall</i>		<i>u</i>	<i>book</i>
<i>b</i>	<i>b</i>	<i>ball</i>		<i>ū</i>	<i>boot</i>
<i>c</i>	<i>k</i>	<i>cat</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>put</i>
	<i>s</i>	<i>ceiling</i>	<i>q</i>	<i>kv</i>	<i>quit</i>
<i>d</i>	<i>d</i>	<i>day</i>	<i>r</i>	<i>r(h)</i>	<i>rest</i>
<i>e</i>	<i>e</i>	<i>egg</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>sit</i>
	<i>ī</i>	<i>equal</i>		<i>š</i>	<i>pleasure</i>
<i>f</i>	<i>f</i>	<i>factory</i>	<i>sh</i>	<i>š</i>	<i>shoot</i>
<i>g</i>	<i>g</i>	<i>give</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>tea</i>
	<i>dž</i>	<i>gin</i>	<i>th</i>	<i>t</i>	<i>think</i>
<i>h</i>	<i>h</i>	<i>hit</i>	<i>u</i>	<i>u</i>	<i>put</i>
<i>i</i>	<i>i</i>	<i>it</i>		<i>ē</i>	<i>burn</i>
	<i>ai</i>	<i>ice</i>	<i>v</i>	<i>v</i>	<i>voice</i>
<i>j</i>	<i>dž</i>	<i>jam</i>	<i>w</i>	<i>v</i>	<i>west</i>
<i>k</i>	<i>k</i>	<i>kitten</i>	<i>x</i>	<i>ks</i>	<i>tax</i>
(<i>kn</i>)	<i>n</i>	<i>knife</i>	<i>y</i>	<i>j</i>	<i>yellow</i>
<i>l</i>	<i>l</i>	<i>lamp</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>zero</i>
<i>m</i>	<i>m</i>	<i>mail</i>			

Angļu valodas skaņu atveide

80. Patskaņu atveide

Angļu personvārdu garie patskaņi latviešu valodā parasti tiek atveidoti ar garajiem patskaņiem, it īpaši pirmajā uzsvērtajā zilbē, piemēram:

Turner - Tērners, Tērnere

Keith - Kīts, Kīta

Armstrong - Ārmstrongs, Ārmstronga

Tā kā angļu valodā izruna atšķiras no rakstības un patskaņa izruna atkarīga no tā pozīcijas, precīzai vārda atveidei nepieciešams zināt attiecīgā vārda izrunu.

[a:] - a Fast - Fāsts, Fāsta

Frances - Frānsisa

[ʌ] - a Hunt - Hants, Hanta

Young - Jangs, Janga

Coverdale - Kaverdeils, Kaverdeila

[e] - e Empson - Empsons, Empsone

Geoffrey - Džefrijs

[ə:] - ē(r) Ervins - Ērvins

Earle - Ērls, Ērla

Irving - Ērvings

Burns - Bērns, Bērnsa

Wordsworth - Vērdsvērts, Vērdsvērtā

[ə:] - a, e, o, u, ja tā ir neuzsvērtā pozīcijā un rakstos apzīmēta ar vienu burtu:

Malone - Malons, Malona

Cromwell - Kromvels, Kromvela

Donovan - Donovans, Donovanā

Ferguson - Fērgusons, Fērgusone

[ə:] - e, ja tā rakstos apzīmēta ar diviem patskaņu burtiem:

Sturgeon - Stērdžens, Stērdžena

Patience - Peišenss, Peišensa

[æ] - e Alan - Alans

Alison - Alisons, Alisone

[i:] - ī Egan - Īgans

Leigh - Lī

[i] - i Hill - Hills, Hilla

Galotnes priekšā /i/ tiek atveidots ar -ij-:

Barie - Berijs

Annie - Enija

[i] - *e*, ja rakstos tā apzīmēta ar *e*, *eo* un nav uzsvērtā zilbē:

Elisabeth - Elizabete

Bennet - Benets

[ɔ:] - *o*, ja rakstos tā apzīmēta ar *a*, *au*, *aw*:

Aldridge - Oldridžs, Oldridža

Austin - Ostins

Taw - To

- *or*, ja rakstos pēc šīs skaņas seko *r*:

Gore - Gors, Gora

Warner - Vorners, Vornere

[u:] - *ū*, arī *u*: *Bloomfield - Blūmfīlds, Blūmfīlde*

Hoover - Hūvers, Hūvere

81. Divskaņu atveide

[ai] - *ai* *Wilde - Vailds, Vailda*

Tyler - Tailers, Tailere

Galotnes priekšā divskanis /ai/ atdarināms ar *-aj-*:

Rye - Rajs, Raja

[au] - *au* *Brown - Brauns, Brauna*

[ei] - *ei* *Taylor - Teilors, Teilore*

Heywood - Heivuds, Heivuda

Galotnes priekšā divskanis /ei/ atdarināms ar *-ej-*:

Gray - Grejs, Greja

[ou] - *o* vai *ou* *Koe - Ko*

Jones - Džonss, Džonsa

Bowie - Bouijs, Bouija

Galotnes priekšā divskanis /ou/ atdarināms ar *-ov-*:

Rowe - Rovs, Rova

[oi] - *oi* *Point - Points, Pointa*

Joyce - Džoiss, Džoisa

Galotnes priekšā divskanis /oi/ atdarināms ar *-oj-*:

Hoy - Hojs, Hoja

Ja aiz saknes patskaņa seko *r*, atveidē lietojams garais patskanis:

[ɛə] - ēr *Baring - Bērings, Bēringa*

Clare - Klērs, Klēra

Bear - Bērs, Bēra

[ɪə] - īr *Pearson - Pīrsons, Pīrsona*

Windermere - Vindermīrs, Vindermīre

[uə] - ūr *Moore - Mūrs, Mūra*

82. Līdzskaņu atveide

Līdzskaņu dubultojujums

71. Troksneņu dubultojujums latviešu valodā atveidojams ar vienu troksneni:

Griffith - Grifīts, Grifīta

Hobbs - Hobss, Hobsa

Vārda vidū vienzilbīgos vārdos aiz īsa patskaņa paturami dubultojujumi *ll, mm, nn*:

Hill - Hills, Hilla

Vairākjilbīgos vārdos skaneņu dubultojujums nav paturams:

Morris - Moriss, Morisa

Lennox - Lenokss, Lenoksa

83. Atsevišķu līdzskaņu atveide

[tʃ] - č *Chapman - Čapmens*

[dʒ] - dž *John - Džons*

George - Džordžs

Bridges - Bridžess

[j] - j *Young - Jangs*

[ʃ] - š *Shanks - Šenkss*

[θ] - t *Thurston - Tērstons*

[ð] - t *Vither - Vīters*

[w] - v *Walter - Volters*

Warner - Vorners

VĀCU PERSONVĀRDU ATVEIDE

84. Latviešu valodai ar vācu valodu ir sena vēsturiska saskare, tāpēc daudzu vācu īpašvārdu atveidē ir izveidojušās tradīcijas, kas ne vienmēr saskan ar citvalodu īpašvārdu atveides mūsdienu principiem.

85. Vācu īpašvārdi jāiekļauj latviešu valodas gramatiskajā sistēmā, un tiem jābūt ar latviešu valodas galotnēm.

Vācu valodas patskaņu un divskaņu atveide

Patskaņu kvantitātes atveide

86. Vācu valodā šķir īsos un garos patskaņus. Patskaņu īsumu vai garumu pēc iespējas atspoguļo arī latviešu valodā.

87. Vācu valodas rakstībā patskaņu garumu apzīmē dažādi:
ar patskaņa dubultojumu:

Raabe - Rābe

Seemann - Zēmanis, Zēmane

ar sekojošu *h* burtu:

Mahler - Mālers, Mālere

Ehrlich - Ērlihs, Ērliha

ar sekojošu *e* (vai *eh*):

Elfriede - Elfrīde

Diehl - Dīls

Garums tiek saglabāts arī atveidē.

Garš patskanis mēdz būt uzsvērtas zilbes beigās un vienzilbes vārdos, ja patskanim neseko līdzskaņa dubultojums:

Dürer - Dīrers, Dīrere

Bremann - Brēmanis, Brēmane

Blum - Blūms, Blūma, -e

Stoß - Štoss, Štosa /..ō../

Patskaņa garums nav droši nosakāms, ja aiz patskaņa seko *ch*, *sch*, *tsch*. Tad latviešu valodā rakstāms un runājams īsais patskanis.

88. Atsevišķu patskaņu atveide:

a - a, ā:

Bach - *Bahs*, *Baha*

Franz - *Francis*

Graf - *Grāfs*, *Grāfa*

Lenau - *Lēnavs*, *Lēnava*

aa - ā:

Raabe - *Rābe*

Schaal - *Šāls*, *Šāla*

ah - ā:

Brahms - *Brāmss*, *Brāmsa*

Stahl - *Štāls*, *Štāla*

ä, ae - e vai ē:

Kästner - *Kestners*, *Kestnere*

Schäfer - *Šēfers*, *Šēfere*

äh - ē:

Kähler - *Kēlers*, *Kēlere*

e - e vai ē:

Berg - *Bergs*, *Berga*

Bremer - *Brēmers*, *Brēmere*

ee - ē:

Beethoven - *Bēthovens*, *Bēthovena*

eh - ē:

Behrens - *Bērenss*, *Bērensa*

Dehmel - *Dēmelis*, *Dēmele*

i - i vai ī:

Wilhelm - *Vilhelms*

Strigel - *Štrīgelis*, *Štrīgele*

ih - ī:

Stihl - *Štīls*, *Štīla*

ie un ieh - ī:

Frieda - *Frīda*

Riehl - *Rīls*, *Rīla*, *-e*

- o - o vai ō (rakstos tikai o):
Otto - Oto
Ottilia - Otīlija
Rosenzweig - Rozencveigs, Rozencveiga /..ō../
- oo, oh - ō (rakstos tikai o)
Roon - Rons, Rona /..ō../
Moor - Mors, Mora /..ō../
Kohl - Kols, Kola /..ō../
- ö, oe - e vai ē:
Lötsch - Lečs, Leča
Löber - Lēbers, Lēbere
Goethe - Gēte
- u - u vai ū:
Gustav - Gustavs
Hubert - Hūberts
Blum - Blūms, Blūma, -e
- ü, ue - i vai ī:
Lübben - Libens, Libena, -e
Müller - Millers, Millere
Dürer - Dīrers, Dīrere
- üh - ī:
Mühlenbach - Mīlenbahs, Mīlenbaha
Kühne - Kīne
- y - i vai ī:
Mayer - Maiers, Maiere
Naunyn - Naunīns, Naunīna

Piezīme. Īpašvārda beigās y var atveidot pēc latviešu valodas tradīcijas ar *-ijs*:

- Harry - Harijs*
Niesky - Nīskijs

89. Divskaņu atveide

ai, ay vārda sākumā un vidū - *ai*:

Kainz - Kaincs, Kainca

Vārda beigās *ai, ay* atveidojams ar - *aj*:

Nay - Najs, Naja

au - *au*:

Laube - Laube

Hausmann - Hausmanis, Hausmane

Vārda beigās vācu *au* atveidojams ar *av*:

Lenau - Lēnavs, Lēnava

Piezīme. Vienzilbes vārdos beigu divskanis *au* tiek saglabāts:

Blau - Blaus, Blaua

Lau - Laus, Laua

äu un *eu* pēc tradīcijas - *ei*:

Neumann - Neimanis, Neimane

Feuerbach - Feierbahs, Feierbaha

Kräuter - Kreiters, Kreitere

oi, oy vārda sākumā un vidū - *oi*:

Oidtweiler - Oitveilers, Oitveilere

Foigt - Foigts, Foigta

Vārda beigās *oi, oy* atveidojams ar *oj*:

Nestroy - Nestrojs, Nestroja

ei, ey - *ei*:

Geibel - Geibelis, Geibele

Heise - Heize

Vācu valodas līdzskaņu atveide

90. Vācu valodas līdzskaņi pamatos atbilst latviešu valodas līdzskaņiem. **Līdzskaņu dubultojums** parasti norāda uz iepriekšējā patskaņa īsumu, tāpēc latviskajā atveidojumā dubultojumu nesaglabā pat salikteņos:

Abbe - Abe

Melitta - Melita

Münchhausen - Minhauzens, Minhauzena

Parasti saglabā līdzskaņu *l, m, n, r* dubultojumu, kas atbilst latviešu pareizrakstības prasībām:

Schiller - Šillers, Šillere

Minna - Minna

Annemarie - Annemarija

Karre - Karre

Piezīme. Pēc tradīcijas nesaglabā līdzskaņu dubultojumu uzvārda finālē *-mann*, ko latviski atveido ar *-manis, mane*:

Kellermann - Kellermanis, Kellermane

Stockmann - Štokmanis, Štokmane

91. **Atsevišķu līdzskaņu atveide:**

b,bb - b:

Busch - Bušs, Buša

Hebbel - Hebelis, Hebele

c - c vai k

Vācu *c* atveidojams ar latviešu *c*, ja vācu valodā tas ir patskaņu *i, e, y* priekšā:

Cyprian - Cipriāns

Vācu *c* atveidojams ar *k*, ja vācu valodā tas ir patskaņu *a, o, u* vai līdzskaņu priekšā, kā arī vārda beigās:

Corinth - Korints

Conrad - Konrāds

Marc - Marks

ch - h vai k:

Bruch - Bruhs

Brecht - Brehts

Brühlchen - Brīlhens, Brīlhene

Christine - Kristīne

Chlodwig - Klodvigs

Vācu *ch* atveidojams ar š īpašvārdos, kas aizgūti no franču valodas:

Charlotte - Šarlote

chs - ks:

Fuchs - Fukss, Fuksa

Sachs - Zakss, Zaksa

ck - k:

Rückert - Rikerts, Rikerte

Klopstock - Klopštoks, Klopštoka

d, dd - d:

Dieter - Dīters

Rodden - Rodens, Rodena

dt - t:

Arndt - Arnts, Arnte

Schmidt - Šmits, Šmite

f, ff - f:

Fritz - Fricis

Korff - Korfs, Korfa

g, gg, gh - g:

Gisela - Gīzela

Rosegger - Rozegers, Rozegere

Ghasel - Gazelis, Gazele

h - h:

Heinrich - Heinrihs

Hans - Hanss

h, ko vācu valodā neizrunā, latviešu valodā neatveido:

Lohengrin - Loengrīns

Rehehusen - Rēehūzens (tradic. *Rehehūzens*)

j - j:

Johann - Johans

Junkers - Junkerss, Junkersa

k, kk - k:

Karl - Karls

Bekker - Bekers, Bekere

l, ll tāpat atveidojams latviešu valodā:

Lieselotte - Līzelote

Halle - Halle

Tell - Tells, Tella

m, mm tāpat atveidojams latviešu valodā:

Matilde, Mathilde - Matilde

Kammhof - Kammhofs, Kammhofa

n, nn tāpat atveidojams latviešu valodā:

Naunyn - Naunīns

Renner - Renners, Rennere

p, pp - *p*:

Pauline - Paulīne

Krupp - Krups

ss - *s*:

Lessing - Lesings, Lesinga

Hesse - Hese

st atbilstoši vācu izrunai atveidojams ar *št* vai *st*:

Vācu *st* atveidojams ar *št* vārda un salikteņa sastāvdaļu sākumā:

Staudt - Štauts, Štauta

Stein - Šteins, Šteina

Lobenstein - Lobenšteins, Lobenšteina

Piezīme. Dažos uzvārdos pēc tradīcijas var tikt saglabāts *st*:

Stender - Stenders, Stendere

Bīlenstein - Bīlenšteins vai Bīlensteins

Vācu *st* atveidojams ar *st* vārda, kā arī salikteņa sastāvdaļu vidū vai beigās:

Anastasia - Anastasija

Ernestine - Ernestīne

Horst - Horsts

β - *s*:

Meßter - Mesters, Mestere

Strauß - Štrauss, Štrausa

t, tt, th - t:

Tell - Tells, Tella

Otto - Oto

Thälmann - Tēlmanis, Tēlmane

tsch, tzsč - č:

Bartsch - Barčs, Barča

Nietzsche - Niče

tz - c:

Lortzing - Lorcings, Lorcinga

Hertz - Hercs, Herca

v - f:

Voß - Foss, Fosa

Veit - Feits, Feita

Piezīme. Aizgūtos īpašvārdos, kuros vācu valodā izrunā *v*, arī latviešu valodā lietojams *v*:

Veronika - Veronika

Viktor - Viktors

Gustav - Gustavs

w - v:

Wolfdietrich - Volfdūtrihs

Roswitha - Rosvīta

x - ks:

Hexenberg - Heksenbergs

Marx - Markss

Xawer - Ksāvers

z, zz - c:

Zeiß - Ceiss

Diez - Dīcs, Dīca

Mizzi - Micija

PERSONVĀRDU PĀRŅEMŠANA NO KIRILISKĀS RAKSTĪBAS VALODĀM

KRIEVU PERSONVĀRDU ATVEIDE

92. Krievu īpašvārdu atveides principi pamatos attiecas arī uz citu tautību personvārdiem (it īpaši uz ukraiņu un baltkrievu personvārdiem), kas latviešu valodā tiek atveidoti pēc to atspoguļojuma krieviskajā rakstījumā.

Krievu valodas patskaņu atveide

93. Krievu valodā netiek šķirti īsie un garie patskaņi, bet uzsvērtā pozīcijā izrunā tie iegūst zināmu pagarinājumu. Šis pagarinājums latviešu valodā nav jāatspoguļo, piemēram:

Несмеянов - *Ņesmejanovs*

Астахов - *Astahovs*

Garo patskani saknē var rakstīt nekrieviskas cilmes personvārdos, kas saskan ar analogiskas cilmes latviešu personvārdiem, piemēram:

Валентина - *Valentīna*

Константин - *Konstantīns*

Ja krievu valodai raksturīgs uzvārds ir latvietim, pēc viņa vēlēšanās patskaņa pagarinājumu rakstībā var atspoguļot arī uzvārdos, piemēram, *Pēteris Makārovs*, *Kārlis Pantelējevs*.

94. Krievu valodas patskaņi atveidojami ar atbilstošiem latviešu valodas patskaņu burtiem:

а - а *Агеев* - *Agejevs*

и - і *Тихонов* - *Tihonovs*

ы - і *Черных* - *Čerņihs*

о - о *Ожегов* - *Ožegovs*

у - u *Ушаков* - *Ušakovs*

Piezīmes: 1. Ja aiz *и* vārda sākumā ir *о, е, а*, tad *и* latviešu valodā atdarināms ar *j*: *Иосиф* - *Josifs*, *Ионов* - *Jonovs*.

2. Ja и priekšā ir Ъ, tad latviešu valodā atdarina ar ji:

Анастасьин - Anastasjins

95. Burtu я, ё, е, ю atveide atkarīga no to pozīcijas.

я - ја:

vārda sākumā:

Яблоков - Jablokovs

zilbes sākumā aiz patskaņa:

Бруякин - Brujakins

zilbes sākumā aiz Ъ:

Васьянов - Vasjanovs

aiz visiem līdzskaņiem, izņemot л un н:

Васяткин - Vasjatkins

Рябинин - Rjabinins

Ja я ir aiz л vai н, tas atveidojams ar а un iepriekšēju ј vai џ:

Князев - Kņazevs

Лядов - Ļadovs

Ja krievu rakstībā starp л vai н un я ir Ъ, burtkopas -лья un -нья latviešu valodā atdarināmas ar -ļja un -ņja:

Вельяминов - Veljamiņovs

ё - јо (parasti uzsvērtā zilbē)

1. aiz līdzskaņiem, izņemot л, н, ч, ш, щ, ж:

Демин - Djomins

Еремин - Jerjomins

zilbes sākumā aiz patskaņa:

Каекин - Kajokins

ё - о:

aiz л un н, kas latviešu valodā atdarināmi ar ј un џ:

Линёв - Ļiņovs

Рублев - Rubļovs

aiz līdzskaņiem ч, ш, щ, ж:

Гнучев - Gnučovs

Piezīme. Jāievēro, ka krievu rakstībā pašreiz parasti nešķir ё un е.

ю - ји:

vārda sākumā:

Юдин - Judins

zilbes sākumā aiz iepriekšēja patskaņa:

Баяков - Bajukovs

aiz visiem līdzskaņiem, izņemot л un н:

Бирюков - Birjukovs

Вьюгин - Vjugins

ю - и:

aiz līdzskaņiem л un н, kas atdarināmi ar љ un њ:

Любовь - Ļubova

Ванюшкин - Vaņuškins

е - е:

96. Skaņu kopa ле, не latviešu valodā atdarināma ar ље, ње. Ja е ir aiz kāda cita līdzskaņa, tad tā palatalizācija latviešu valodā neatspoguļojas:

Некрасов - Ņekrasovs

Лебедев - Ļebedevs

bet: Теплов - Teplovs

е - је:

vārda sākumā:

Егоров - Jegorovs

zilbes sākumā aiz iepriekšēja patskaņa:

Абаев - Abajevs

ja е priekšā ir ъ, kam priekšā ir līdzskanis (izņemot л un н):

Аркадьев - Arkadjevs

Krievu valodas līdzskaņu atveide

97. Raksturīga krievu valodas iezīme ir līdzskaņu palatalizācija (mikstināšana) и un е priekšā. Tā kā latviešu valodas izrunā un rakstībā precīzu krievu valodas palatalizēto līdzskaņu izrunu atspoguļot nav iespējams, saglabā to pašu līdzskani, kas tiek rakstīts krievu valodā:

Титов - Titovs
Дементьев - Dementjevs

Ja aiz līdzskaņiem л vai н atrodas и vai е, skaņu kopas ле, ли, не, ни parasti tiek atveidotas ar ље, љи, ње, њи:

Леонтьев - Љeontjevs
Литвинов - Љitvinovs
Незнамова - Њeznamova
Никитин - Њikitins

Vārdos, kas cilmes ziņā ir analogi latviešu personvārdiem, л un н parasti nemīkstina:

Александр - Aleksandrs
Лидия - Lidija
Анатолий - Anatolijs, bet: Евгения - Jevgeņija

Uzvārdos, kas atvasināti no šādiem personvārdiem, pieļaujami varianti:

Алексеев - Aleksejevs, Aļeksejevs
Леонидов - Leonidovs, Љeoniđovs

Pēc uzvārda cīpašnieka vēlēšanās pieļaujamas paralēlformas arī citos uzvārdos, piemēram:

Лесничий - Љesņičijs, Lesņičijs

98. Krievu valodas ъ atdarināms atkarībā no pozīcijas. ja ъ atrodas starp л vai н un kādu sekojošu līdzskani, tad tas atspoguļojas љ un њ mīkstinājumā:

Альцев - Aļcevs
Афонькин - Afoņkins

burtkopas лья un њья parasti atveido ar љja, њja:

Гальянов - Gaļjanovs

burtkopas льи, њьи un лье, њье atveido ar љji, њji, љje, њje:

Ильин - Iļjins
Ароньев - Aroņjevs

ja ъ ir vārda beigās, to parasti aizstāj ar sieviešu vai vīriešu personvārdu lokāmo galotni -s vai -a:

Любовь - *Ļubova*

Игорь - *Igors*

Nekrievu cilmes personvārdos burtkopas *ЛЪЯ* un *НЪЯ*, uzvārdu beigū daļās *-лъян*, *-нъян* atdarina galvenokārt ar *-ļjans*, *-njans*:

Абальян - *Abaljans*

Айзиньян - *Aizinjans*

98. Izskaņā iepriekšējā līdzskaņa palatalizācija parasti netiek atveidota:

Белоконь - *Belokons*

Лебедь - *Lebeds vai Ļebeds*

Iespējami varianti ar galotni *-is*, īpaši izskaņās *-аль*, *-ель*, *-иль*, *оль*, *уль*:

Пикуль - *Pikulis*

Гоголь - *Gogolis*

99. Krievu valodas *й* atveidojams atkarībā no pozīcijas
й atveidojams ar *j* vārda beigās un zilbju sākumā starp diviem patskaņiem:

Крутой - *Krutojs*

Майоров - *Majorovs*

й atveidojams ar *i*, ja tas atrodas aiz patskaņa *a*, *e*, *o*, *у*:

Верейский - *Vereiskis*

Райкин - *Raikins*

Стройков - *Stroikovs*

Пуیمانов - *Puimanovs*

100. Nekrievu cilmes personvārdos atdarināms ar *g*; pieļaujami tradicionāli rakstījumi ar *h*:

Генрих - *Genrihs, Henrihs*

Гиршман - *Giršmanis, Hiršmanis*

щ atveidojams ar *šč*:

Щедрин - *Ščedrins*

Верещагин - *Vereščagins*

102. Pārējiem krievu alfabēta līdzskaņiem atbilst attiecīgie latviešu alfabēta burti.

Krievu personvārdu iekļaušana latviešu valodas gramatikas sistēmā

103. Lai krievu īpašvārdus iekļautu latviešu valodas gramatikas sistēmā un tos varētu locīt tāpat kā citus lietvārdus latviešu valodā, īpašvārdiem jābūt ar vīriešu vai sieviešu dzimtes lokāmo galotni. Personvārdu dzimte atkarīga no attiecīgās personas dzimuma.

103.1. Vīriešu uzvārdiem, kas beidzas ar līdzskani, latviešu valodā parasti pievienojama galotne *-s*:

Иванов - *Ivanovs*

Щедрин - *Ščedrins*

Гром - *Groms*

Воробей - *Vorobejs*

Черный - *Černijs*

Коротких - *Korotkihs*

103.2. Sieviešu uzvārdiem, kam ir īpaša sieviešu dzimtes forma un kas krievu valodā beidzas ar *-a*, šī galotne tiek paturēta arī latviešu valodā:

Иванова - *Ivanova*

Щедрина - *Ščedrina*

Васильева - *Vasiljeva*

103.3. Ja sieviešu uzvārdam krievu valodā nav īpašas sieviešu dzimtes formas un tas, tāpat kā vīrieša uzvārds, beidzas ar līdzskani, latviešu valodā tam pievienojama galotne *-a*:

Гром - *Groma*

Воробей - *Vorobeja*

Коротких - *Korotkiha*

Березняк - *Berezņaka*

103.4. Krievu uzvārdiem, kam pamatā ir īpašības vārds (*Белый*, *Черный*) un kam krievu valodā ir attiecīgas sieviešu dzimtes formas (*Белая*, *Черная*), latviešu valodā sieviešu dzimtes formā krievu *я* atveidojams ar *-ja*:

Белая - *Belaja*

Черная - *Čornaja*

103.5. Ja sievietes uzvārds tiek darināts no jauna blakus vīrieša uzvārdam (piemēram, stājoties laulībā), latviešu valodā sievietes uzvārda formu var veidot nevis saskaņā ar krievu valodas sieviešu uzvārdu veidošanas likumībām (*Belijs - Belaja*), bet gan mainot tikai latviešu valodas uzvārda galotni (*Belijs - Belija*):

Белый - Belijs - Belija

Черный - Čornijs - Čornija

103.6. Regulāri var veidot arī sekundāro vīrieša uzvārdu (ja, piemēram, jaundzimušais dēls tiek reģistrēts mātes uzvārdā):

Белая - Belaja - Belajs

Черная - Čornaja - Čornajs

100.7. Slāvu cilmes uzvārdiem ar *-ский/ -ская, -цкий/ -цкая* latviešu valodā atbilst formas ar *-skis/ -ska, -ckis/ -cka*:

Шумский - Šumskis Шумская - Šumska

Высоцкий - Visockis Высоцкая - Visocka

Piezīme. Sieviešu uzvārdiem ar izskaņu *-ная* saglabājama pilnā forma:

Бронная - Bronnaja

Пшеничная - Pšeņičnaja.

Черная - Čornaja.

103.8. Ģermāņu cilmes uzvārdiem ar *-ман, -манн* latviešu valodā atbilst formas ar *-manis* (vīriešu dzimtē) un *-mane* (sieviešu dzimtē).

Либрман - Libermanis

103.9. Mīkstinājuma zīme *ь* vārda un uzvārda beigās parasti netiek atveidota:

Игорь - Igors

Белоконь - Belokons

103.10. Ja uzvārds beidzas ar *-аль, -ель, -иль, -оль, -уль*, latviešu valodā to parasti atveido ar galotni *-is* vīriešu dzimtē un *-e* sieviešu dzimtē:

Эртель - Ertelis, Ertele

Кассиль - Kasilis, Kasile

Гоголь - Gogolis, Gogole

103.11. Sieviešu dzimtē galotne *-e* parasti ir uzvārdiem, kas krievu valodā beidzas ar *-ар, -ер, -сон, -фельд*.

Гайдар - Gaidare

Шильдер - Šildere

Качнельсон - Kacnelšone

Вайнфельд - Vainfelde

103.12. Uzvārdi, kas krievu valodā beidzas ar *-а* vai *-я* arī vīriešu dzimtē, savu formu (galotni) abās dzimtēs saglabā arī latviešu valodā:

Сергей Зозуля - Sergejs Zozuļa

Анна Зозуля - Anna Zozuļa

103.13. Internacionālas cilmes sieviešu personvārdu atveidē vēlams tos galotņu ziņā nepielīdzināt atbilstošajiem latviešu sieviešu vārdiem, bet atstāt tādā pašā celma formā, kādā tie ir krievu valodā:

Беатриса - Beatrisa

Рената - Renāta

Инесса - Inesa

UKRAIŅU UN BALTKRIEVU PERSONVĀRDU ATVEIDE

104. Līdz šim nav vienotu ukraiņu un baltkrievu īpašvārdu atveides noteikumu. Praksē ukraiņu un baltkrievu īpašvārdi parasti tiek atveidoti ar krievu valodas starpniecību. Pašreizējos apstākļos, kad Ukraina un Baltkrievija kļuvušas par atsevišķām valstīm un to pamatnāciju valoda - par valsts valodu, jārespektē personas vēlēšanās vārdā un uzvārdā atspoguļot tautību un valodas īpatnības.

Krievu, ukraiņu un baltkrievu valoda ir tuvu radniecīgas valodas, un šo valodu personvārdi atšķiras galvenokārt fonētiski.

Vārda saknes atveide

105. Pēc iespējas jā saglabā ukraiņu un baltkrievu fonētiskās īpatnības uzvārdu saknē:

Білодід - Bilodids

Цілуйко - Ciluiko

Недайхліба - Nedaihliba

Izskaņu atveide

106. Ja persona vēlas saglabāt ukraiņu vai baltkrievu izskaņas īpatnības, šī vēlēšanās jārespektē. Pieļaujami arī tradicionālie rakstījumi:

Олексіова - Oleksijova / Алексеєва - Aleksejeva

Tradicionālo personvārdu variantu atveide

107. Ilgu laiku tradicionālie ukraiņu un baltkrievu personvārdu varianti tika uzskatīti par sarunvalodas formām, kas dokumentos neatspoguļojas. Ja ukraiņa vai baltkrieva dokumentos ir sastopamas šāda tipa personvārdu formas, saskaņā ar citvalodu īpašvārdu atveides noteikumiem latviešu valodā tās jāatveido atbilstoši oriģinālvalodas izrunai:

Рыгор - Rigors

Фядосий - Fjadosijs

Багдан - Bagdans

Алена - Aļona

Микола - Mikola

Pielikums

KIRILISKĀS RAKSTĪBAS VALODU PERSONVĀRDU STARPTAUTISKĀ TRANSLITERĀCIJA

108. Atbilstoši "Noteikumiem par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju dokumentos" gadījumos, kad dokumentā latviešu valodā ierakstītā personvārdu forma var apgrūtināt personas identificēšanu, pasē saskaņā ar "Noteikumiem par Latvijas pilsoņu pasēm" iedaļā "Īpašas atzīmes" personas vārda un uzvārda oriģinālforma no kiriliskās rakstības (slāvu alfabēta) atveidojama latīņalfabētiskā rakstībā ar franču valodas alfabēta burtiem atbilstoši krievu personvārdu atveides tradīcijām Krievijas iedzīvotāju ārzemju pasēs.

109. Kiriliskās rakstības (slāvu alfabēta) burtu un burtkopu atveide franču valodā

А - A, a	К - K, k
Б - B, b	Л - L, l
В - V, v	М - M, m
Г - G, g, gu - pirms e, i, y; <i>Георгий - Guergui</i>	Н - N, n
Д - D, d	О - O, o
Е - E, e	П - P, p
Ё - Io, io	Р - R, r
Ж - J, j	С - S, s, ss - starp diviem patskaņiem: <i>Иосиф - Iossif</i>
З - Z, z	Т - T, t
И - I, i	У - Ou, ou
Й - , i <i>Толстой - Tolstoi</i> ; ja uzvārds beidzas ar -ий, tad tas atveidojams ar -i, <i>Белинский - Belinski</i>	Ф - F, f
	Х - KH, kh

Ц - TS, ts
 Ч - TCH, tch
 Ш - CH, ch
 Щ - CHTCH, chtch
 Э - E, e
 Ю - IOU, iou
 Я - IA, ia, (vārda sāku-
 mā ya: *Ялта - Yalta*)

Ы - Y, y
 Ъ - i
 Разделительный
 Ь - i
 (ь - neatveido vārda
 beigās un vārda vidū
 starp līdzskaņiem
Игорь - Igor;
Кузьма - Kouzma)

Atveidojot franču valodā uzvārdus, kas beidzas ar izskaņu “ин”,
 tiem beigās pēc pievieno “e” (*Васин - Vassine*).

Ja uzvārdā pēc “ь” seko “e”, tad rakstāms - “ie” (*Васильев -
 Vassiliev*).

Burtkopa “кс” franču valodā atveidojama ar “x” (*Максимов -
 Maximov*).

110. Atveides paraugi.

А		А
<i>Агафья</i>	- <i>Agafia</i>	<i>Анисий</i> - <i>Anissi</i>
<i>Агафон</i>	- <i>Agafon</i>	<i>Анна</i> - <i>Anna</i>
<i>Агей</i>	- <i>Agei</i>	<i>АНТОНИНА</i> - <i>Antonina</i>
<i>Акулина</i>	- <i>Akoulina</i>	<i>АНТОН</i> - <i>Anton</i>
<i>Александр</i>	- <i>Alexandre</i>	<i>Арсентий</i> - <i>Arsenti</i>
<i>Алексей</i>	- <i>Alexei</i>	<i>Архип</i> - <i>Arhip</i>
<i>Анастасия</i>	- <i>Anastassia</i>	<i>АКИМ</i> - <i>Akim</i>
<i>Анатолий</i>	- <i>Anatoli</i>	<i>Афанасий</i> - <i>Afanassi</i>
<i>Андрей</i>	- <i>Andrei</i>	

Б
Борис - Boris
Денис - Denis

В
Валентина - Valentina
Валериан - Valerian
Варвара - Varvara
Василий - Vassili
Вячеслав - Viatcheslav
Виктор - Viktor
Владимир - Vladimir
Влас - Vlas
Вера - Vera

Г
Геннадий - Guennadi
Гавриил - Gavriil
Георгий - Gueorgui
Герасим - Guerassim
Глеб - Gleb
Григорий - Grigori

Д
Даниил - Daniil
Дарья - Daria
Дмитрий - Dmitri

Е
Евгений - Evgueni
Евдоким - Evdokim
Евдокия - Evdokia
Ефросинья - Efrossinia

Е
Ефим - Efim
Екатерина - Ekaterina
Елизавета - Elisaveta
Елена - Elena
Емельян - Emelian
Ермолай - Ermolai

З
Захар - Zakhar
Зинаида - Zinaida
Зиновий - Zinovi
Зоя - Zoia

И
Иван - Ivan
Игнат - Ignat
Илья - Ilia
Ирина - Irina
Иосиф - Iossif
Игорь - Igor

К
Кирилл - Kirill
Клементий - Klementi
Константин - Konstantin
Кузьма - Kouzma
Ксения - Ksenia

Л
Лаврентий - Lavrenti
Ларион - Larion

Л

Лев	- Lev
Лидия	- Lidia
Леонтий	- Leonti
Лука	- Louka
Любовь	- Lioubov
Людмила	- Lioudmila
Лариса	- Larissa

М

Макар	- Makar
Максим	- Maxim
Мария	- Maria
Маргарита	- Margarita
Марфа	- Marfa
Матрена	- Matrena
Матвей	- Matvei
Митрофан	- Mitrofan
Михаил	- Mikhail

Н

Надежда	- Nadejda
Наталья	- Natalia
Никита	- Nikita
Никифор	- Nikifor
Николай	- Nikolai

О

Ольга	- Olga
Олег	- Oleg
Оксана	- Oksana
Оксана	- Oxana

П

Павел	- Pavel
Петр	- Petr
Платон	- Platon
Поликарп	- Polikarp
Прохор	- Prokhor
Прасковья	- Praskovia
Пелагея	- Pelagueia

Р

Родион	- Rodion
Роман	- Roman
Раиса	- Raissa

С

Сергей	- Serguei
Семен	- Semen
Степан	- Stepan
Сусанна	- Soussanna

Т

Татьяня	- Tatiana
Тимофей	- Timofei
Трифон	- Trifon
Трофим	- Trofim

У

Ульяна	- Guliana
--------	-----------

Ф

Фадей	- Fadei
Федот	- Fedot

Фрол	- Frol	Харитон	- Khariton
Фекла	- Fekla	Христина	- Khristina
Феодосья	- Feodossia		
Федор	- Fedor	Юлия	- Ioulia
Филипп	- Philippe	Юрий	- Iouri
Фома	- Foma		

Vārdu un uzvārdu vienota lietošana un rakstība palīdzēs nosliņpināt valsts valodas iespējami precīzu funkcionēšanu un novērsīs juridiskus pārpratumus personu un dokumentu identifikācijā.

I.Druviete,

Dr. hab. philol., prof., LR Valsts valodas centra
Latviešu valodas ekspertu grupas
priekšsēdētāja

SATURS

IEVADS	3
INSTRUKCIJĀ LIETOTIE TERMINI	7
I. VĀRDU UN UZVĀRDU LIETOŠANA UN RAKSTĪBA	
LATVIEŠU VALODĀ	
PAMATNOTEIKUMI	8
SIEVIEŠU UZVĀRDU FORMU VEIDOŠANA	14
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -s	15
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -aus	17
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni - š	18
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -is	18
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -us	19
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -ais	19
Sieviešu uzvārdi, kas atbilst vīriešu uzvārdiem ar galotni -a vai -e	20
Uzvārdi, kuru pamatā ir sieviešu dzimtes sugasvārdi ar galotni -s	21
PERSONVĀRDU LOCĪŠANA	
1. deklinācijas vīriešu personvārdu locīšana	21
2. deklinācijas vīriešu personvārdu locīšana	22
3. deklinācijas vīriešu un sieviešu personvārdu locīšana	22

4. deklinācijas sieviešu un vīriešu uzvārdu locīšana	24
5. deklinācijas sieviešu un vīriešu uzvārdu locīšana	25
6. deklinācijas sieviešu un vīriešu uzvārdu locīšana	26
Īpašības vārdiem atbilstošo uzvārdu locīšana	26
Dubultuzvārdu locīšana	27
Salikto uzvārdu locīšana	27
Uzvārdu daudzskaitļa formu lietošana	28
Nelokāmie uzvārdi	28
LATGALISKIE VĀRDI UN UZVĀRDI	29
II. CITVALODU PERSONVĀRDU ATVEIDE LATVIEŠU	
VALODĀ	
VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI	32
PERSONVĀRDU ATVEIDE NO LATĪŅALFABĒTISKĀS	
RAKSTĪBAS VALODĀM	34
Lietuviešu personvārdu atveide	35
Lietuviešu valodas personvārdu galotņu un izskacu atveide	37
Igauņu personvārdu atveide	40
Angļu personvārdu atveide	45
Vācu personvārdu atveide	50
PERSONVĀRDU PĀRŅEMŠANA NO KIRILISKĀS	
RAKSTĪBAS VALODĀM	58
Krievu personvārdu atveide	58
Ukraiņu un Baltkrievu personvārdu atveide	65
PIELIKUMS	
KIRILISKĀS RAKSTĪBAS (SLĀVU ALFABĒTA) BURTU	
UN BURTKOPU ATVEIDE FRANČU VALODĀ	67
ATVEIDES PARAUGI	68

4.3. Latvies Republika un konsultācija par
 nicitās arvalodas izpildes reģistrācijas aparāta
 sliedzot pilsonu pases.

Ministru kabineta noteikumi nr. 174

(prot. nr. 26, 18. §)

Rīgā 1996. gada 14. maijā

Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju dokumentos

Izdoti saskaņā ar Valodu likuma 18. pantu

1. Latvijas Republikā personas dokumentos lietojams vārds un uzvārds. Visos dokumentos valsts valodā personas vārds un uzvārds rakstāms saskaņā ar latviešu literārās valodas pareizrakstības normām, izmantojot tikai latviešu literārās valodas alfabēta burtus. Katram vārdam un uzvārdam (izņemot nelokāmos vārdus un uzvārdus) jābūt ar latviešu valodas lietvārdu vai īpašības vārdu sistēmai atbilstošu galotni. Sieviešu dzimtes personu uzvārdos lietojamas sieviešu dzimtes galotnes. Nelokāmi latviešu valodā ir citvalodu cilmes vārdi un uzvārdi, kas vienskaitļa nominatīvā beidzas ar -o, -ā, -ē, -i, -ī, -u, -ū.

2. Citvalodu vārdi un uzvārdi neatkarīgi no to cilmes latviešu valodā rakstāmi iespējami tuvu izrunai oriģinālvalodā saskaņā ar citvalodu īpašvārdu atveides noteikumiem. Citvalodu vārdiem un uzvārdiem, izņemot nelokāmos vārdus un uzvārdus, atkarībā no personas dzimuma pievienojama vīriešu vai sieviešu dzimtes galotne.

3. Ja latviešu valodā izdotā dokumentā ierakstītā vārda vai uzvārda forma var apgrūtināt personas identificēšanu, pasē saskaņā ar Ministru kabineta 1995. gada 24. oktobra noteikumiem nr. 310 "Noteikumi par Latvijas pilsoņu pasēm" (Latvijas Vēstnesis, 1995, 169. nr.) var uzrādīt vārda vai uzvārda oriģinālformu. Ja oriģinālvalodā netiek lietota latīņalfabētiskā rakstība, ieraksts izdarāms latīņalfabētiskajā transliterācijā.

4. Vārda vai uzvārda rakstība no jauna izdodamajos dokumentos pielīdzināma noteiktām vārdu un uzvārdu rakstības normām. To izdara:

4.1. dzimtsarakstu nodaļas un pilsētu, rajonu vai pagastu pašvaldību institūcijas gadījumos, kad tās izdod atkārtotas civilstāvokļa reģistrācijas apliecības, pamatojoties uz agrākajiem reģistru ierakstiem;

4.2. Pilsonības un imigrācijas departaments, iekļaujot ziņas le dzīvotāju reģistrā un izsniedzot pilsoņu pases un nepilsoņu personu apliecinošus dokumentus;

4.3. Latvijas Republikas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības ārvalstīs, izdodot civilstāvokļa reģistrācijas apliecības un izsniedzot pilsoņu pases.

5. Vārda vai uzvārda formas pielīdzināšana noteiktām vārdu un uzvārdu rakstības normām netiek uzskatīta par vārda vai uzvārda maiņu. Par izmaiņām vārda un uzvārda rakstībā šo noteikumu 4. punktā minētās institūcijas informē iedzīvotāju reģistru 10 dienu laikā.

6. Personas vārda vai uzvārda ieraksts dokumentā ir juridiski identisks ierakstam personas dzimšanas apliecībā (vai citā dokumentā), ja abi ieraksti ir pilnīgi vienādi vai arī atšķirības ir tikai šādas:

6.1. katrs ieraksts atbilst dažādos vēstures laikposmos pieņemtajām latviešu valodas gramatikas vai pareizrakstības normām;

6.1.1. vienā ierakstā vārds vai uzvārds lietots ar galotni, otrā ierakstā — bez galotnes;

6.1.2. katrā ierakstā vārdam vai uzvārdam ir citas deklinācijas galotne;

6.1.3. katrā ierakstā vārds vai uzvārds lietots ar atšķirīgiem garumu apzīmējumiem izskaņās;

6.1.4. katrā ierakstā vārds vai uzvārds rakstīts atšķirīgā ortogrāfijā;

6.1.5. vienā ierakstā vārds vai uzvārds rakstīts atbilstoši izloksnes īpatnībām, otrā ierakstā — literārajā valodā;

6.2. vienā dokumentā personas vārds vai uzvārds ir citā locījumā nekā otrā dokumentā;

6.3. vienā dokumentā vārds vai uzvārds ierakstīts kādā citā valodā, bet otrā dokumentā — latviešu valodā;

6.4. dzimšanas apliecībā vai citā dokumentā ir ierakstīti divi vai vairāki vārdi, turpretī otrā dokumentā saskaņā ar tā izsniegšanas laikā spēkā esošajām juridiskajām normām saglabāts tikai viens vārds;

6.5. katrā dokumentā vārds vai uzvārds ierakstīts atbilstoši atšķirīgiem citvalodu īpašvārdu atveides principiem.

7. Ja personas dzimšanas apliecībā ir vairāki vārdi, tie visi ierakstāmi pasē un citos personas dokumentos. Dubultuzvārds uzskatāms par vienu uzvārdu.

8. Ikvienai personai ir tiesības parakstīties dokumentos viņai pierastā veidā.

9. Šo noteikumu piemērošana valsts pārvaldes institūciju darbā reglamentē tieslietu ministra izdota instrukcija par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību latviešu literārajā valodā.

Ministru prezidents A. Šķēle
Tieslietu ministrs Dz. Rasnačs

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0300036437

D. 80

99-3
L569